

Titel: Archief Albertina Philippina Catharine van Tussenbroek

Archief: IAV_00000169

Inventaris: 0013

Frl. Prof. Dr. Katharine van Tussenbroek.

Der erste weibliche Professor für Frauenheilkunde.

Während sich die Welt Deutschlands noch nicht über die Frage geeinigt hat, ob es einer Frau möglich sei, Medicin zu studiren, hat sich in unserm Schwesterland Holland die Meinung der Fachkreise so weit geklärt, daß einer Frau sogar die Würde eines Professors für Frauenheilkunde an der Universität Utrecht übertragen worden ist.

Frl. Dr. Katharine van Tussenbroek, 1852 zu Utrecht geboren, war bis zum 25. Lebensjahr als Lehrerin thätig, widmete sich von 1880 bis 1887 medicinischen Studien und practicirte nach bestandenen Staats- und Doctorexamen fast zehn Jahre lang in Amsterdam. Anfangs übte sie die allgemeine Praxis für Frauen- und Kinderkrankheiten aus, doch wies sie die überwiegende Mehrzahl ihrer Patientinnen bald auf das der Arztin von Natur aus zugehörnde Gebiet der Frauenkrankheiten hin, und so widmete sie sich mit großem Eifer speciell dem Studium der Gynäkologie.

In der Schule von Donders und Engelmann gut vorgebildet, fand sie als Assistenzärztin des Dr. Mendes de Leon von 1889 an mehrere Jahre hindurch die günstigste Gelegenheit, sich theoretisch und praktisch in ihrem Specialgebiet zu vervollkommen. Trotz ihrer ausgedehnten Praxis erfüllte sie treu ihre Pflichten als Mitarbeiterin an der ersten holländischen medicinischen Zeitschrift, dem „Weekblad van het Nederlandsch Tijdschrift van Geneeskunde“, und verwaltete das Amt des Secretärs der Niederländischen Gesellschaft für Gynäkologie, das ihr 1896 nach dem Tode des Prof. Dr. van der Mey übertragen worden war.

Im Februar d. J. wurde sie an Stelle des nach Groningen berufenen Prof. Dr. Nyhoff durch königl. Erlaß zum Mitglied der Prüfungscommission für Aerzte ernannt, und kürzlich belohnte der Staat ihre Verdienste durch Uebertragung der Professur für Frauenheilkunde an der Universität Utrecht.

Frl. Dr. van Tussenbroek rühmt das verständnißvolle Entgegenkommen ihrer männlichen Collegen, das ohne Zweifel durch die in Holland geltende gesetzliche Gleichberechtigung von männlichen und weiblichen Aerzten in hohem Grade gefördert wird, und das jedenfalls der begabten und strebsamen Frau in reichem Maße erst die Möglichkeit gab, ihr Wissen und Können zu entwickeln und zu zeigen.

Berichtigung. — Wie uns Frl. Dr. Katharina v. Tussenbroek mittheilt, ist die seitherzeit von mehreren politischen Tagesblättern gebrachte Mittheilung von ihrer Ernennung zum Professor in Leiden nicht richtig. Wir hatten auf die irrthümliche Nachricht hin das Porträt der Herrin mit biographischer Skizze in Nr. 2879 der „Illustr. Btg.“ gebracht.

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

De Courant (Amsterdam)

6 MEI 1925

DR. CATHARINA VAN TUSSENBROEK.†

AMSTERDAM, 6 Mei. — Gisteren is, na een langdurig lijden, op 72-jarigen leeftijd overleden dr. Catharine van Tussenbroek, een bekend en zeer begaafd vrouwenarts te dezer stede, die tot aan haar ziekte de praktijk heeft uitgeoefend.

Deze begaafde vrouw, een zuster van de componiste Hendrika van Tussenbroek, was de eerste vrouwelijke student te Utrecht. Zij promoveerde daar cum laude tot doctor in de geneeskunde.

In Amsterdam had zij een drukke praktijk; ook buiten de stad werd zij dikwijls in consult geroepen. En spoedig verwierf zij op medisch gebied een groote bekendheid. Er is sprake van

geweest, haar op de voordracht voor hoogleeraar te plaatsen.

De overledene heeft deel uitgemaakt van de redactie van het „Tijdschrift voor Geneeskunde”. Zij was secretaresse van de „Gynaecologische Vereeniging” en eere-presidente van de „Nationale Vereeniging voor Vrouwenarbeid”. Tijdens de bekende tentoonstelling dezer vereeniging in 1898 heeft dr. Van Tussenbroek een voordracht gehouden over: „Het tekort aan levensenergie bij ons vrouwen en meisjes”, welk betoog zeer de aandacht heeft getrokken.

Korten tijd heeft zij zich ook nog op politiek terrein begeven, toen de „Alg. Ned. Vrouwenorganisatie” werd opgericht. Zij is toen nog als spreekster opgetreden, doch spoedig trok zij zich terug.

De begrafenis van dr. Van Tussenbroek is bepaald op Vrijdag 8 Mei, om 12 uur, op „Zorgvlied”.

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

De Telegraaf (Amsterdam)

6 MEI 1925

DR. CATH. VAN TUSSENBROEK †

AMSTERDAM, 6 Mei. — Gisteren is, na een langdurig lijden, op 72-jarigen leeftijd overleden dr. Catharine van Tussenbroek, een bekend en zeer begaafd vrouwenarts te dezer stede, die tot aan haar ziekte de praktijk heeft uitgeoefend.

Deze begaafde vrouw, een zuster van de componiste Hendrika van Tussenbroek, was de eerste vrouwelijke student te Utrecht. Zij promoveerde daar cum laude tot doctor in de geneeskunde.

In Amsterdam had zij een drukke praktijk; ook buiten de stad werd zij dikwijls in consult geroepen. En spoedig verwierf zij op medisch gebied een groote bekendheid. Er is sprake van

geweest, haar op de voordracht voor hoogleeraar te plaatsen.

De overledene heeft deel uitgemaakt van de redactie van het „Tijdschrift voor Geneeskunde”. Zij was secretaresse van de „Gynaecologische Vereeniging” en eere-presidente van de „Nationale Vereeniging voor Vrouwenarbeid”. Tijdens de bekende tentoonstelling dezer vereeniging in 1898 heeft dr. Van Tussenbroek een voordracht gehouden over: „Het tekort aan levensenergie bij ons vrouwen en meisjes”, welk betoog zeer de aandacht heeft getrokken.

Korten tijd heeft zij zich ook nog op politiek terrein begeven, toen de „Alg. Ned. Vrouwenorganisatie” werd opgericht. Zij is toen nog als spreekster opgetreden, doch spoedig trok zij zich terug.

De begrafenis van dr. Van Tussenbroek is bepaald op Vrijdag 8 Mei, om 12 uur, op „Zorgvlied”.

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

Het Volk (Amsterdam)

6 MEI 1906

**Dr. Catharina van Tussenbroek
overleden.**

De bekende vrouwenarts, Dr. A. P.
Catharina van Tussenbroek is alhier
in den ouderdom van 72 jaar over-
leden.

DR. CATH. VAN TUSSENBROEK †

AMSTERDAM, 6 Mei. — Gisteren is, na een langdurig lijden, op 72-jarigen leeftijd overleden dr. Catharine van Tussenbroek, een bekend en zeer begaafd vrouwenarts te dezer stede, die tot aan haar ziekte de praktijk heeft uitgeoefend.

Deze begaafde vrouw, een zuster van de componiste Hendrika van Tussenbroek, was de eerste vrouwelijke student te Utrecht. Zij promoveerde daar cum laude tot doctor in de geneeskunde.

In Amsterdam had zij een drukke praktijk; ook buiten de stad werd zij dikwijls in consult geroepen. En spoedig verwierf zij op medisch gebied een groote bekendheid. Er is sprake van

geweest, haar op de voordracht voor hoogleeraar te plaatsen.

De overledene heeft deel uitgemaakt van de redactie van het „Tijdschrift voor Geneeskunde”. Zij was secretaresse van de „Gynaecologische Vereeniging” en eere-presidente van de „Nationale Vereeniging voor Vrouwenarbeid”. Tijdens de bekende tentoonstelling dezer vereeniging in 1898 heeft dr. Van Tussenbroek een voordracht gehouden over: „Het tekort aan levensenergie bij ons vrouwen en meisjes”, welk betoog zeer de aandacht heeft getrokken.

Korten tijd heeft zij zich ook nog op politiek terrein begeven, toen de „Alg. Ned. Vrouwenorganisatie” werd opgericht. Zij is toen nog als spreekster opgetreden, doch spoedig trok zij zich terug.

De begrafenis van dr. Van Tussenbroek is bepaald op Vrijdag 8 Mei, om 12 uur, op „Zorgvlied”.

Dr. CATHARINE VAN TUSSENBROEK. †

In den ouderdom van 72 jaren is hier ter stede overleden dr. Catharine van Tussenbroek, bekend vrouwenarts hier ter stede.

Het stoffelijk overschot zal Vrijdag 12 uur op „Zorgvlied” worden ter aarde besteld.

Albertine Philippine Catharine van Tussenbroek werd op 4 Augustus 1852 te Utrecht geboren. Aanvankelijk werd zij opgeleid voor onderwijzeres, doch na twee-jarige studie deed zij admmissie-examen voor de Universiteit aldaar. Zij studeerde in de medicijnen en promoveerde in 1887 tot doctor in de geneeskunde.

In hetzelfde jaar vestigde zij zich in Amsterdam, waar zij zich specialiseerde voor verloskunde en gynaecologie.

Dr. Van Tussenbroek heeft tal van publicaties het licht doen zien, zij werkte mede aan verschillende vaktijdschriften en was van 1900 tot 1903 lid van de redactie van het „Nederlandsche Tijdschrift voor Geneeskunde” en is medewerkster geweest van de „Gynaecologische Rundschau”. Geruimen tijd heeft dr. Van Tussenbroek de functie vervuld van secretaresse van de Gynaecologische Vereeniging.

Met dr. J. Blok en C. H. de Jong heeft de thans ontslapene geschreven: „Inleiding tot de studie der schoolhygiëne” (1898). In 1911 verscheen van haar hand „De ontwikkeling der aseptische verloskunde in Nederland”.

Dr. Van Tussenbroek is ook als feministe opgetreden.

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

De Standaard (Amsterdam)

6 MEI 1925

Dr. Catharine van Tussenbroek.

In den ouderdom van 72 iaren is hier ter stede overleden Dr. Catharine van Tussenbroek, bekend vrouwenarts.

Het stoffelijk overschot zal Vrijdag 12 uur op „Zorgvlied” worden ter aarde besteld.

IJKKE

en

H. B. VAN NES

en Kleinkindere

Amsterdam, Mei 1925.

Transvaalkade 1A.

1972

Heden overleed na een langdurig met geestkracht gedragen lijden, onze lieve Vriendin, Zuster, Behuwdzuster, Tante en Behuwdtante

**Dr. CATHARINE
VAN TUSSENBROEK,**

in den ouderdom van 72 jaren.

Uit aller naam:

C. H. DE JONG.

Amsterdam, 5 Mei 1925.

Sarphatistraat 119.

**Bezoeken kunnen niet worden
afgewacht.**

De teraardebestelling zal plaats hebben Vrijdag 8 Mei, te 12 uur, op de Begraafplaats „Zorgvlied” aan den Amsteldijk.

Eenige en algemeene kennisgeving.

1333

Heden overleed, na een langdurig en smartelijk lijden, onze innig geliefde Dochter, Zuster, Behuwdzuster en Tante, Mej.

SARA KOLLEM,

in den leeftijd van 25 jaar.

Uit aller naam:

Cos
Ultra,

Dam

De
Wete
voor

Sch
LI

Van
houden

Elke g
sproeten
wratten,
tollig ha
garantie
rende at

CE

**MAAKT
STROOHOE
ALOM VE**

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

Nieuwe Rotterdamsche Courant

6 MEI 1925

Dr. Catherine v. Tussenbroek. †

Gisteren is te Amsterdam, na een langdurig lijden, in den ouderdom van 72 jaren, overleden dr. Catherine van Tussenbroek.

Deze Nederlandsche gynaecoloog werd den 4den Augustus 1853 te Utrecht geboren. Aanvankelijk opgeleid voor onderwijzeres, deed zij toelatingsexamen tot de universiteit en studeerde in haar geboortestad in de medicijnen. Na haar promotie in 1887 vestigde zij zich als arts te Amsterdam, waar mej. van Tussenbroek zich later specialiseerde in verloskunde en gynaecologie.

Zij werkte mede aan verscheidene vaktijdschriften, was o.a. vaste medewerkster van de Gynaecologische Rundschau. Van 1900 tot 1903 is zij lid der redactie van het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde geweest, sedert 1895 ook secretaresse der Nederlandsche Gynaecologische Vereeniging. Afzonderlijk verschenen van haar o.a. „Inleiding tot de studie der schoolhygiëne” (met dr. J. Blok en C. H. de Jong; 1ste druk 1898, 2de druk 1910), en „De ontwikkeling der aseptische verloskunde in Nederland” (1911). Ook aan de vrouwenbeweging heeft zij deel genomen.

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

De Amsterdammer (Chr. Volksdagblad)

6 MEI 1925

Dr. Catharine van Tussenbroek.

In den ouderdom van 72 iaren is hier ter stede overleden Dr. Catharine van Tussenbroek, bekend vrouwenarts.

Het stoffelijk overschot zal Vrijdag 12 uur op „Zorgvlied” worden ter aarde besteld.

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM.

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

Alkmaarsche Courant

7 MEI 1925

Dre CATHERINE v. TUSSENBROEK. †

Dinsdag is te Amsterdam na een langdurig lijden, in den ouderdom van 72 jaren, overleden dr. Catherine van Tussenbroek.

Deze Nederlandsche gynaecoloog werd den 4den Augustus 1852 te Utrecht geboren. Aanvankelijk opgeleid voor onderwijzeres, deed zij toelatingsexamen tot de universiteit en studeerde in haar geboortestad in de medicijnen. Na haar promotie in 1887 vestigde zij zich als arts te Amsterdam, waar mej. van Tussenbroek zich later specialiseerde in verloskunde en gynaecologie.

Zij werkte mede aan verscheidene vaktijdschriften, was o.a. vaste medewerkster van de Gynaecologische Rundschau. Van 1900 tot 1903 is zij lid der redactie van het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde geweest, sedert 1895 ook secretaresse der Nederlandsche Gynaecologische Vereeniging. Afzonderlijk verschenen van haar o.a. „Inleiding tot de studie der schoolhygiëne” (met dr. J. Blok en C. H. de Jong; 1ste druk 1898, 2de druk 1910), en „De ontwikkeling der aseptische verloskunde in Nederland” (1911). Ook aan de vrouwenbeweging heeft zij deel genomen.

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLFM Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

Provinciale Drentsche en Asser Courant

7 MEI 1925

Dr. CATHERINA VAN TUSSENBROEK †

Te Amsterdam is na een langdurig lijden, in den ouderdom van 72 jaren, overleden dr. Catherina van Tussenbroek.

Deze Nederlandsche gynaecoloog werd den 4den Augustus 1852 te Utrecht geboren. Aanvankelijk opgeleid voor onderwijzeres, deed zij toelatingsexamen tot de universiteit en studeerde in haar geboortestad in de medicijnen. Na haar promotie in 1887 vestigde zij zich als arts te Amsterdam, waar mej. Van Tussenbroek zich later specialiseerde in verloskunde en gynaecologie. Zij werkte mede aan verscheidene vaktijdschriften, was o.a. vaste medewerkster van de Gynaecologische Rundschau. Van 1900 tot 1903 is zij lid der redactie van het Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde geweest, sedert 1895 ook secretaresse der Nederlandsche Gynaecologische Vereeniging. Afzonderlijk verschenen van haar o.a. „Inleiding tot de studie der schoolhygiëne” (met dr. J. Blok en C. H. de Jong; 1e druk 1898, 2e druk 1910) en „De ontwikkeling der aseptische verloskunde in Nederland” (1911). Ook aan de vrouwenbeweging heeft zij deelgenomen.

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

Haagsche Courant

7 MEI 1925

Dr. Catharine van Tussenbroek. †

Te Amsterdam is, na een langdurig lijden, in den ouderdom van 72 jaren, overleden dr. Catharine van Tussenbroek.

Deze Nederlandsche gynaecoloog werd den 4n Augustus 1852 te Utrecht geboren. Aanvankelijk opgeleid voor onderwijzeres, deed zij toelatingsexamen tot de universiteit en studeerde in haar geboortestad in de medicijnen. Na haar promotie in 1887 vestigde zij zich als arts te Amsterdam, waar mej. van Tussenbroek zich later specialiseerde in verloskunde en gynaecologie.

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

---

7 MEI 1925

De Maasbode (Rotterdam)

7 MEI 1925

DR. CATH. VAN TUSSENbroEK †

Hier ter stede is 72 jaar oud overleden de bekende vrouwenarts Dr. Catharina van Tus-
senbroek.

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLEM 'Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

Het Vaderland (Den Haag)

7 MEI 1925

Dr. CATHERINE VAN TUSSENBROEK †

De te Amsterdam overleden gynaeco'oog dr. Catherine van Tussenbroek werd 4 Aug. 1852 te Utrecht geboren. Aanvankelijk opgeleid voor onderwijzeres, deed zij toelatingsexamen tot de Universiteit en studeerde in haar geboortestad in de medicijnen als eerste vrouwelijke studente.

Na haar promotie cum laude in 1887 vestigde zij zich te Amsterdam waar ze zich later specialiseerde in verloskunde en gynaecologie.

Zij werkte mede aan verscheiden vaktijdschriften en was vaste medewerkster van de Gynaecologische Rundschau. Van 1900 tot 1903 is zij lid der redactie van het Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde geweest, sedert 1895 ook secretaresse der Nederl. Gynaecologische Vereeniging. Afzonderlijk verschenen van haar o. a. „Inleiding tot de studie der schoolhygiëne" (met dr. J. Blok en C. H. de Jong en „De ontwikkeling der aseptische verloskunde in Nederl." (1911). Verder heeft ze eenige zeer bekende vertalingen van Duitsche werken verzorgd. Ook aan de vrouwenbeweging heeft zij deelgenomen. Zij was een zuster van de bekende componiste Hendrika van Tussenbroek.

AVOND-UITGAVE.

DERDE BLAD.
(Laatste Blad.)

OFFICIEEL GEDEELTE.

KENNISGEVINGEN.

Herplaatsing wegens misstelling.

BEKENDMAKING.

De Gedeputeerde Staten van de provincie Utrecht maken bekend, dat door hun College op grond van artikel 34 der Jachtwet 1923 is bepaald, dat de Kooiimen in 1925 verplicht is de kooienden opgesloten of gehokt te houden van 1 Juli 1925 tot 15 September 1925.

Utrecht, 5 Mei 1925.

De Gedeputeerde Staten voornoemd,
H. TH. S. JACOB, Voorzitter,
C. G. C. QUARLES VAN UFFORD,
Griffier.

AFSLUITING POLDERBRUG.

Burgemeester en Wethouders van Utrecht brengen ter algemeene kennis, dat de Polderbrug (bij den Ezeldijk) met ingang van Maandag 11 Mei a.s. tot nadere aankondiging zal zijn afgesloten voor het verkeer met rijk en voertuigen.

Utrecht, 7 Mei 1925.

De Secretaris, De Burgemeester,
J. DE LANGE, FOCKEMA ANDREA.

Burgemeester en Wethouders der gemeente Utrecht,

Gelet op het adres van A. de Leeuw, om vergunning tot het oprichten van een benzine- en spiritusbewaarplaats in het perceel aan de Doelenstraat, kad. bekend gemeente Utrecht, sectie B, No. 3541, en een petroleumbewaarplaats, in het perceel aan de Twijnstraat No. 50, kadastraal bekend gemeente Utrecht, sectie C, no. 2846;

Overwegende, dat den 7den April j.l. ten Stadhuis de gelegenheid is gegeven om bezwaren tegen het oprichten dezer inrichting in te brengen en alzoo ingevolge het bepaalde bij artikel 8 der Hinderwet vóór den 7den Mei e.k. over het verzoek zal moeten worden beslist;

Overwegende evenwel, dat het onderzoek, dat de beslissing dient vooraf te gaan, nog niet zoover is gevorderd, dat het vóór laatstgenoemden datum zal zijn geëindigd;

Gelet op het bepaalde bij het 2de lid van art. 8 der genoemde wet;

Besluiten:

de beslissing over het vorenbedoeld verzoek te verlagen.

Utrecht, 6 Mei 1925.

De Secretaris, De Burgemeester,
J. DE LANGE, FOCKEMA ANDREA.

NIET-OFFICIEEL GEDEELTE.
BINNENLAND.

PERSOVERZICHT.

DE STEMBUISECHEN VAN DEN
VRJHEIDSBOND.

Een program van innerlijke tegenstrijdigheid.

De (n.r.) Rötterdammer zegt van de stembuischen van den Vrijheidsbond o.m.:

Dat de Vrijheidsbond nog altijd de oude politiek wil volgen, bewijst de eisch van premievrij staatspensioen, die ook nu weer niet ontbreekt. Men wil de belastingen verlagen. Men wil vrijhandel, hetgeen vermoedelijk wel zal neerkomen op het prijsgeven van 's Rijks inkomsten. En tegelijk wil men, naast andere goede dingen, die geld kosten, ook een staatspensioen waarvoor niet wordt betaald!

Vraagt men hoe het mogelijk is telkens weer met een program te komen, dat zulk een innerlijke tegenstrijdigheid bevat, dan is het antwoord inderdaad moeilijk te vinden. De verklaring zal wel moeten worden gezocht in de psychologie van den Nederlandschen liberal.

Ook omtrent de defensiepolitiek geeft het program geen klaar geluid. Men is voor „internationale ontwapening door versterking van den Volkenbond." Dit is vreemd, want van den Volkenbond is niet ontwapening, maar alleen beperking van bewapening te verwachten. Tusschen deze termen wordt door het Nederlandsche spraakgebruik terecht verschil gemaakt. Te meer aanleiding is er om dat verschil te handhaven, nu eenzijdige ontwapening als politieke leus op den voorgrond is gekomen. De vraag mag worden gesteld, of men hier wellicht met een compromis heeft te doen. Zijn er ook in den Vrijheidsbond voorstanders van eenzijdige ontwapening en heeft men nu, zonder die eenzijdige ontwapening te aanvaarden of te verwerpen, een formule gekozen, waarbij voor- en tegenstanders zich konden neerleggen?

Het zou ons zeer verwonderen, wanneer dit program ook maar iets er toe bijdragen, om het gescheote vertrouwen in den Vrijheidsbond bij de vrijzinnigen in den lande te herstellen."

Over het premievrij staatspensioen zegt het blad:

„Het premievrij staatspensioen blijft een van de merkwaardigste programpunten van den Vrijheidsbond. De politieke geschiedenis van dit programpunt is weinig verheffend. Toen de agitatie voor staatspensioen door de S. D. A. P. en buiten de S. D. A. P. zich al meer deed gelden, zag de liberale politiek een voor een over de brug komen. Bezwaren kort geleiden nog onoverkomelijk verklaard, werden vergeten. Geheele partijen gingen overstag. De pres-

sie van de staatspensioeneerders bleek bij geheel de linkerzijde niet te weerstaan.

De Ministers Treub en Lely hebben hun kracht beproefd aan een wetsontwerp, waarvan de ervaring in Engeland reeds destijds de volstrekte onbruikbaarheid had aangetoond. Al wat later uit Engeland werd vernomen, bevestigde de veroordeeling van het stelsel van staatspensioen. Thans is men in Engeland zoover, dat de Regeering voorstelt het stelsel van premievrij pensioen te verlaten en ook voor de ouderdomsrente het stelsel van verzekering te aanvaarden.

En nu komen op hetzelfde oogenblik de Nederlandsche vrijzinnigen zich bij de kiezers aanbevelen als voorstanders van het al meer veroordeelde en verlaten stelsel van staatspensioen.

Aan de publicatie van het program wordt de mededeeling toegevoegd, dat een commissie zal onderzoeken „op welke wijze in den tegenwoordigen tijd het denkbeeld van een algemeen premievrij staatspensioen zou kunnen worden verwezenlijkt."

Met dit doekje voor het bloeden kan de Vrijheidsbond zijn figuur niet redden. Het is niet de vraag hoe het kan, maar of het kan. En dat die vraag ontkennend moet worden beantwoord, is niet twijfelachtig."

STAAT EN REGERING.
HOF EN DIPLOMATIE, LEGER EN VLOOT.
PERSONALIA.

DR. CATHARINE VAN TUSSENBROEK †.
1852—1925.

Met Dr. Catharine van Tussenbroek verliest Nederland een van de meest hoogstaande vrouwen van het ouders geslacht. In de stad, waar zij geboren is, de jeugd jaren doorbracht, korten tijd onderwijzeres was om daarna den door de vrouw voordien nog niet betreden drempel der Utrechtsche Academie te overschrijden — zij een afzonderlijk woord aan de nagedachtenis van deze bijzondere vrouw gewijd. Niet in Utrecht, doch te Amsterdam is later haar werking en het terrein harer volle ontplooiing geweest. Ver buiten de hoofdstad strekt zich echter de sfeer van haar weldadigen invloed uit.

De eerste vrouwen, die ter studie gingen, waren geen schoolmeisjes, die — zooals thans wel eens gebeurt — zonder ernstige overdenking van de schoolbanken naar de universiteit overstapten. Catharine van Tussenbroek had hulpakten en hoofdakten, akte nuttige handwerken en akte L. O. Fransch en Engelsch achter den rug en had reeds school- en privaat-onderwijs gegeven, toen zij in 1878 op 26-jarigen leeftijd het plan opvatte in de medicijnen te studeeren. Toen Aletta Jacobs verkragen en tevens bewezen had, dat deze studie in ons land voor de vrouw mogelijk was, werd het verlangen bij de jonge onderwijzeres wakker denzelfden weg te gaan. Vooral de wetenschappelijke kant van het vak trok haar aan. Een lezing van Prof. Talma over het Darwinisme voor een onderwijzersvergadering gehouden, was de naaste aanleiding het plan te volvoeren, waarbij zij den moreelen steun van Talma kreeg. Van September 1880 tot Juni 1887 heeft Catharine van T. te Utrecht gestudeerd en is kort voor haar arts-examen onder Donders gepromoveerd.

Reeds in hetzelfde jaar vestigde zij zich te Amsterdam, aanvankelijk als gewoon huisdokter, spoedig — door de eischen der praktijk gedrongen — als gynaecoloog en verloskundige. Hoezeer reeds weldra de aandacht voor de geneeskundigen in Amsterdam — ook elders in Nederland — op Catharine van T. viel, bewijst haar spoedige benoeming tot lid van de Arts-commissie (waaraan ze 8 jaar verbonden bleef) en in de redactie van het Ned. Tijdschr. v. Geneeskunde en verschillende Commissies van de Nederl. Maatschappij ter bevordering der Geneeskunde; betreffende Schoolhygiëne en opleiding van Vroedvrouwen.

In de drukke jaren der praktijk bleef de zin voor wetenschappelijken arbeid. Onder verscheidene publicaties noem ik hier o.a. een ook in het buitenland zeer bekend onderzoek „over Ovarian-zwangerschap en het groote werk over de ontwikkeling der aseptische verloskunde in Nederland (1911). Meer dan 25 jaar geleden, toen men over vrouwenstudie in ons land nog niet al te goed te spreken was, is Dr. v. T. reeds ernstig voor het hoogerleeraarschap voor één onzer universiteiten in aanmerking gekomen.

Doch naast de uren in eigen laboratorium doorgebracht, waar later ook eenige jongere vrouwelijke collega's haar eerste onderzoekingen deden, stonden de uren van onvermoeide zorg en toewijding aan de patiënten. Hoeveel jonge moeders heeft haar kalme overtuigend woord over moeilijke oogenblikken heen geholpen en hoeveel moeders van volwassen kinderen kwamen met alle moeilijkheden en vragen tot haar. Naast de dankbare patiënten stonden dankbare en waardeerende collega's. Wie op vrouwelijke artsen iets aan te merken had, zorgde er wel voor deze vrouw als uitzondering te noemen.

Onder de vrouwen, die in het openbaar op den voorgrond treden, behoorde Catharine van T. niet. Zij heeft dat nooit gewild Slechts wanneer een zaak absoluut haar innigste eische, mengde zij zich in publieke aangelegenheden. Trad zij eenmaal naar voren, dan was het op de haar zeer eigen wijze als vrouw van karakter, met haar scherp intellect en haar wijsheid, met haar energieke zeggingskracht. Als een blijvend monument van de tentoonstelling van Vrouwenarbeid in 1898 houdt b.v. stand haar schoone kernachtige rede over „Het tekort aan Levens-energie bij onze jonge Vrouwen en Meisjes", waarvan de lezing ook nog thans menigene, die voor de vrouw de tijden van weleer terug verlangt, tot inkeer stemmen moet. Zij schetst hier het slappe, lusteloze meisje uit den goeden stand der jaren en haar opleiding. Tot het huwelijk en tot haar betoeg in vijf pakke de gevolgtrekkingen samen met een pleidooi voor de vakopleiding, die de vrouw in staat stelt oconomisch onafhankelijk te zijn. Om dan te vervolgen: „Ik geloof, dat wij vrouwen in de eerste plaats te veroveren hebben: vertrouwen op en achtting voor ons zelf. Ik geloof, dat wij die veroveren moeten langs den weg van ernstigen arbeid, die oconomische onafhankelijkheid geeft. Het door zeden en conventie geijkte type der vrouw zal daarbij ten onder gaan en een nieuw type voor den dag treden. Hoe dit er uit zal zien, durf ik niet te voorspellen. Maar van één ding ben ik zeker: wij vrouwen zijn de

draagsters van het ideale en zullen dat zijn, onverschillig of zij den bezem, het ontleedmes of het roer van den staat hanteren." Dat de vrouwelijke doktersfiguur in den in diezelfde jaren van kentering voor de vrouw verschene strekkingsroman „Hilda van Suylenburg" aan Dr. van T. is ontleend, was voor de tijdgenooten geen geheim. De presidente der eerste Tentoonstelling voor Vrouwenarbeid was er de schrijfster van.

Draagster van het ideale is dr. Van Tussenbroek tot den dood geweest. In stilte is zij haar levensweg gegaan, groot door den invloed, die naar alle zijden van haar diep gemoed en wijs verstand is uitgegaan.

M. A. VAN HERWERDEN.

ONDERWIJS EN KERK.

HET FRANSCH OP DE LAGERE SCHOOL.

Een adres van rectoren en conrectoren.

Het bestuur van de Vereeniging van rectoren en conrectoren in Nederland heeft aan de Tweede Kamer verzocht, het wetsvoorstel van mej. Joh. Westerman, beoogende wijziging van het art. 5 der Leger-Ofonderwijswet 1920, aan te nemen. Het bestuur houdt zich overtuigd, dat aanmerking van dit wetsontwerp niet alleen ten zeerste in het belang te achten is van het onderwijs in het algemeen, maar ook zal kunnen bijdragen tot vermindering van de zeer ernstige bezwaren, vooral in de laatste jaren aan den dag getreden bij den overgang van de leerlingen der lagere school naar de inrichtingen van voorbereidend hooger en middelbaar onderwijs.

NED. HERV. KERK.

Beroepen te Steenwijk ds. K. de Bel te St. Nicolaasgra (Fr.)

Geref. kerken.

Beroepen te Tholen ds. P. A. den Boeft te Kruijningen; — te Reeuwijk candidaat Houtzagers te De Bilt; — te Schoonhoven ds. J. C. Aalders, Den Haag.

GEMENGDE BERICHTEN.

VAN KERFFER TOT POLITIEHOND.

Ter herinnering aan „Kas".

Te Amsterdam in een bakkerij in de Damstraat werd ongeveer vijf en twintig jaar geleden een geelharig keffertje geboren, dat voorbestemd was een niet onbelangrijke rol in het Amsterdamsche politiecursus te spelen. Toen het beest, dat naar den naam Kas luisterde, wat groter werd, lei de eigenaar het in de bakkerij en zei dat het een waakhond was. Dit laatste deed hij vooral met het oog op de belasting.

Doch Kas, die vermoedelijk bezwaar had tegen het feit, dat de gemeente financieel naadeel van hem zou hebben, maakte „avanceement" en bracht het inderdaad tot waakhond.

Het complex waarin de Pieter Jacobsstraten en de Nes gelegen waren, werden in die dagen nog tot donker Amsterdam gerekend en hier zwierf allerlei verdacht gespuis rond. Maar wanneer dit „gajes" zich te dicht bij de achterzijde van de bakkerij waagde, toonde Kas z'n tanden en maakte daarbij een heidschick spektakel.

Langzamerhand begon het hem in de sombere bakkerij zeker te vervelen en op zekeren dag ging hij in het zonnetje liggen in het portaal van het politiebureau St. Pietershal. De beambten, die heel goed wisten, waar Kas thuis hoorde, loodsten hem een paar maal naar den bakker terug, doch steeds weer werd de geelharige viervoeter onder het gasthuiskarretje in 't voorportaal aangetroffen. Een paar agenten namen hem zoo nu en dan mee naar de wachtkamer en hierschoot nog al een en ander voor hem over, al waren de boterhammen van de beambten in die dagen niet te dik belegd. De keffer kreeg onder het personeel vrienden en groeide op tot een grooten stevig hond.

Intusschen was Kas voor de bakkerij verloren. Wat het bureau in en uit ging interesseerde hem meer dan de ratten, muizen en torenen, die in de bakkerij rondscharrelde. Vooral als het menschen waren, die uniform droegen. Een commissaris was in zijn oog veel minder dan een agent tweede klasse, vanwege de glimmende knopen en den blinkenden helm.

Het personeel nam hem vooral des nachts mee op surveillance en Kas heeft heel wat rond in oud-Amsterdam getipteld. Zoo beroerd kon het weer niet zijn of de viervoetige politiedienaar liep achter z'n tweebeinigen confrère aan.

Tot de promotie kwam en Kas een vasten post kreeg. Deze was op het „Kruispunt". Tegenwoordig heeft de verkeerspolitie talloze kruispunten in de stad ontdekt, maar in die dagen was er slechts een. Dit was de kruising Damstraat—Vijgendam—Warmoesstraat—Nes.

Dit kruispunt was in die dagen het middelpunt van rilletjes, die veroorzaakt werden door colporteurs, die behalve met pamfletten, ook met peper strooiden. Herhaaldelijk vonden kloppartijen plaats. Wanneer de agent van het kruispunt het te kwaad kreeg, dan rende Kas vent te terre via de Damstraat naar het bureau Sint Pietershal, sprong tegen de balie en kefte op zeer luidruchtige wijze. De bezetting begreep dan hoe laat het was. Met de jassen los, soms bloothoofds en de sabel in de hand liepen ze naar buiten en meermalen ontzette ze hun collega van het „kruispunt". Wanneer het geval was afgelopen, lei Kas zich weer aan de voeten van den agent en wachtte opnieuw op de dingen, die komen zouden.

Geen wonder, dat de geelharige politierekel het lievelingetje van de Hal was. In de wachtkamer werd zijn rantsoen verhoogd en wanneer er onder politiehonden ragen hadden bestaan, zou Kas ongetwijfeld tot brigadier gepromoveerd zijn.

Na een officieelen dienst van acht jaren werd de hond gepensionneerd. Hij was oud geworden, begon te hijgen, verloor z'n kiezen en lag liever bij de kachel dan op het kruispunt. Nog eenigen tijd vertroetelde men hem, doch op zekeren dag nam Kas afscheid van dit leven.

De politie-agenten, die niet wilden hebben, dat Kas in een ouden zak met een steen verward een rustplaats zou vinden op den modderigen bodem van de stadsgrachten, zamelden geld in en lieten hun trouwen makker prepareren. Dat wil zeggen, dat Kas gewild werd en dat zijn huid in een glazen vitrine werd bijgezet.

En wie de agenten-wachtkamer van het bureau van de eerste sectie, gezegd het bureau St. Pietershal, binnenkomt, zal daar op den muur achter glas, het gele glanzende huidje van Kas ontwaren, met de pooten gespreid en den kop naar boven. Daaronder staat geschreven:

IER GEDACHTENIS AAN ONZEN
TROUWEN KAS 1901—1908.

Van de jongeren zijn er weinig, die weten, welke belangrijke rol Kas in de eerste sectie gespeeld heeft, doch de ouden herinneren zich zijner met dankbaarheid.

DE STAKING IN DE VENEN.

Deden van kwaadwilligheid.

Te Emmer Compascuum hebben kwaadwilligen in de veenderij van den vervener J. Jansen de baggermachine vernield.

— Te Zwartemeer zijn 18 dagwerk turf van den vervener Minke, verbrand.

— Gisternacht is te Zwartemeer brand ontstaan in het met turf geladen schip van J. Beikes. Toen de schipper den brand ontdekte, viel er aan bluschen niet meer te denken. Met moeite heeft de schipper vrouw en kinderen weten te redden.

Vermoedelijk moet het onheil in verband worden gebracht met de nog steeds voortdurende staking.

DE DUBBELE MOORD TE WYCHEN.

Het onderzoek naar de geestvermogens van beklagde v. Munster.

Naar wij vernemen zal de strafzaak tegen J. van Munster, arbeider te Wychen, die door de rechtbank te Arnhem veroordeeld werd tot levenslange gevangenisstraf wegens den dubbelen moord te Wychen, den 28sten Mei a.s. voor het gerechtshof te Arnhem worden behandeld. Daar men weet zeer door genoemd Hof op 4 Dec. een onderzoek naar de geestvermogens van den beklagde gelast.

HOOG WATER.

Was van de Mans.

De snelle was van de Maas heeft de laaggelegen weilanden bij Tiel op een voor de veehouders zeer ongelegen tijd onder water gezet. De afwatering van enkele binnenpolders is niet meer mogelijk, waardoor ook de binnenveelden beginnen blank te staan. Op verschillende punten zijn de werken van de Maaskanalizatie wegens den hoogen waterstand stop gezet.

De Maas is te Grave thans zoodanig gewassen, dat de lager gelegen uiterwaarden reeds zijn ondergelopen, terwijl de weilanden binnendijks nu door het gesloten blijven van de afvoersluizen van het riviertje de Raam door het Peeltwater grootendeels onder water gezet zijn. Veel vee, dat reeds in de weide liep, heeft men weer op stal moeten zetten.

Luchtvaart.

DE VLIEGTOCHT ITALIE—ZUID-AMERIKA.

Berlijn, 6 Mei. (V. D.) Naar uit Milaan gemeld wordt, heeft de vice-commissaris van de Italiaansche luchtvaart, generaal Boncani, zich naar het Gardameer begeven, teneinde met d'Annunzio de noodige voorbereidingen te treffen voor den Italiaanschen vliegtocht naar Zuid-Amerika.

UIT DEN OMTREK.

UTRECHTSCH LANDBOUWGENOOTSCHAP.

Een belangrijke verbetering in de drainage.

Gedachtenwisseling over dit onderwerp.

Maarsse, 7 Mei. — De commissie tot verheffing van akker- en weidebouw, die zich gevormd heeft uit het Utrechtsch Landbouw Genootschap, heeft zich gedurende haar bestaan in onze provincie een zeer goeden naam verworven. In verschillende gedeelten van ons gewest schrijft zij geregeld wedstrijden uit voor den besten akkerbouw en verschillende verbeteringen in de behandeling van den bodem zijn op haar initiatief ingevoerd. Zoo had hedenmorgen in „De Harmonie" alhier een lezing plaats over de zoogenaamde mol-drainage die door prof. Ir. M. F. Visser gehouden werd, en waarvan de tot stand koming weer te danken was aan de door ons reeds genoemde commissie.

De voorzitter, de heer C. K. van Daalen, riep in een kort openingswoord het welkom toe aan de talrijke aanwezigen; speciaal verwelkomde hij den heer Kettlitz, lid van Ged. Staten, den heer Eggink, burgemeester van Maarsse, M. J. L. Taets van Amerongen, voorzitter van het U. L. G., en de vertegenwoordigers van den A. B. T. B. (Aartsdiocesane Boeren- en Tuindersbond). De heer Van Daalen wees verder op het groote nut van drainage, vooral voor onze lage landerijen langs de Vecht, in de buurt van Eemnes, Hoogland en Buschoten, bij Zegveld, enz. Spreker gaf hierna het woord aan prof. Visser tot het houden van zijn rede.

Lezing prof. Ir. M. F. Visser.

Prof. Visser zette allereerst uiteen, dat men bij ontwatering twee begrippen kan onderscheiden. In de eerste plaats het voeren van het water naar buiten, via een boezem naar zee; een ontwatering, die op sommige plaatsen in ons land nog wel wat te wenschen overlaat. Hiernaast hebben we het wegvoeren van het water uit het land tot in de slooten, dat op drie manieren kan geschieden, en wel op rondliggende weilanden door middel van greppels naar slooten, op vlakliggende weilanden dank zij de verdamping — het beruchte voorbeeld hiervan vindt men in de Geldersche vallei — en ten slotte de drainage, het ontwateren door middel van ondergrondse kanalen, een methode, die nog al kostbaar is. Het nadeel van de ontwatering door verdamping komt duidelijk uit in het feit, dat de verpachting van het hooggewas in de Geldersche vallei pas valt in de eerste helft van Augustus.

In Engeland nu past men sedert jaren de mol-drainage toe. Door middel van zware tractoren trekt men hier de molploeg door den grond. De molploeg is als volgt samengesteld. Het ploegijzer dat ruim een halve meter hoog is, is onderaan voorzien van een granaatvormige verdikking, aan welks uiteinde een kettingke ge-

klonken zit met de „mol", een ronde bal van iets grooteren omvang dan de verdikking van het ploegijzer. Dit laatste wordt nu door den grond getrokken, door de verdikking wordt een kanaaltje geboord en de mol doet hetzelfde als een metselaar, hij perst aan alle kanten het gangetje mooi glad en wrijft de opening, die het ploegijzer gemaakt heeft en waardoor dus het kanaaltje regelrecht met de oppervlakte in verbinding stond, netjes dicht. In Engeland heeft men daarbij het voordeel, dat de weilanden van nature hellen, en dat wanneer men evenwijdig aan de oppervlakte ploegt, de kanaaltjes dus voldoende glooien om het water af te voeren. Hiertegenover stond het nadeel dat men niet bij de slooten kan komen door het zware struikgewas, zoodat men op enkele meters afstand een reeks van buizen moet leggen, die hier en daar in verbinding met de sloot werden gebracht.

Daar hier de weilanden meest vlak liggen, moet met een zekere helling geploegd worden. Door het ploegijzer zeer dun te nemen en toch tegelijkertijd van voldoende hardheid, zijn wij er hier in Holland in geslaagd een gelijk resultaat te kunnen boeken met veel minder trekkracht, namelijk ongeveer 1000 K.G. Het ijzer is gemiddeld ongeveer 12 m.M. dik en is staal op zwaren kleigrond een kanaal te te maken van 6 m.M. diameter op een diepte van 80 c.M. In Engeland bedraagt de dikte van het ploegijzer ongeveer 25 m.M.; dit is noodig door den verweeringsgrond daar, die is nog zeer veel steenen bevat. In lichte gronden kan men gerust den tractor rechtstreeks voor den ploeg spannen, maar op zwaren kleigrond slijpt hij, of blijft hij steken, zoodat men hier van een ketrol gebruik moet maken.

Wat nu de resultaten betreft, werktuigkundig zijn die zeer goed. Wij zijn er in geslaagd mollengangen te boren van zes c.M. diameter, op een diepte van 85 c.M. van sloot tot sloot en onder een voldoende helling. De vraag is natuurlijk hoelang de drains het uithouden voor te invallen en of het water er inkomt. Wat dit laatste aangaat, na den regenval van de laatste dagen heeft spreker zeer gunstige berichten ontvangen o.a. uit de Haarlemmermeer, waaruit bleek dat de drains uitstekend liepen en goed water gaven. Bij het boordeelen van de kwestie van het invallen moet men in de eerste plaats de hoedigheid van den grond in het oog houden. Hoe lichter de grond is, hoe sneller de drains in zullen vallen. Op zandgrond moet men dan ook niet met de mol-drainage beginnen. In onze polders is de kleileng betrekkelijk dun, variërend van 30 tot 50 c.M., daaronder is zand. Het is dus de vraag waar men moet boren, wil de gang niet na enkele maanden invallen. Na de boring kan men in de gangen een gegalvaniseerd stuk ijzerdraad achterlaten, zoodat men ze kan schoon houden en vuil er uit kan verwijderen. In zwaren kleigrond is natuurlijk de grootste kans dat de gangen openblijven; de Engelsche pijpscouranten spreken zelfs van zestig tot zeventig jaar. De voordelen van mol-drainage voor den landbouw zijn duidelijk: veel goedkoper dan de drainage met buizen, en daardoor opent zich de mogelijkheid van intensievere drainage. Buizen legt men meestal op tien meter afstand, niet omdat dit voldoende is, maar omdat de kosten anders veel te hoog worden. Mollengangen kan men zonder veel verhooging van kosten op drie of vier meter van elkaar aanleggen. Voor weilanden is de mol-drainage ook van belang, zoolvel voor de rond- als de laagliggende. Bij deze laatste moet men echter het polderwater goed in zijn macht hebben, want anders gebeurt bij hoogen waterstand het omgekeerde en stroomden de drains vol met water van buiten af.

Na afloop van de lezing, die met lichtbeelden verduidelijkt werd, wisselden enkele aanwezigen van gedachten met den inleider. De heer Taets van Amerongen informeerde of reeds stelselmatig proeven in dit opzicht genomen zijn en drukte zijn teleurstelling uit over het feit, dat zandgronden weinig gebaat zouden zijn met deze nieuwe wijze van draineeren.

De heer Visser merkte op dat werkelijke zandgronden geen drainage van noode hebben en beantwoordde de eerste vraag bevestigend.

Vanuit de vergadering werd verder de vraag gesteld of de uiteinden der mollengangen niet beschermd moeten worden. De hoogleeraar deelde mede dat dit inderdaad moet geschieden.

Een zeer eenvoudige manier is een stuk zink op te rollen, dit in het gat te steken en het dan los te laten zoodat het uitspringt en stijf tegen den binnenwand komt te zitten.

Onder instemming van vele aanwezigen vroeg ten slotte nog iemand, waarom, indien deze zaak van zooveel belang is, ze niet eerder door de landbouw-autoriteiten onder de aandacht der boeren is gebracht. In Engeland kende men toch de mol-drainage al tientallen jaren. Prof. Visser antwoordde dat in Engeland vooral sedert 1850 veel gebruik gemaakt werd van stoomploegen en van zware weg-locomotieven, ingericht met kabeltrammel, die dus ook konden dienen bij het inrichten van mollengangen. In ons land was een goede toekomst van molploegen pas mogelijk na de invoering van de tractoren en dat is nog niet zoo lang geleden.

De heer van Daalen bracht den inleider namens de commissie hartelijk dank voor zijn interessant betoeg.

De demonstratie op een weiland nabij Maarsse.

Het gezelschap begraf zich vervolgens naar een flink stuk weiland, behoorende aan den heer P. Beukhof, gelegen aan den Amsterdamschen straatweg alhier, waar demonstraties werden gehouden met de mol-ploeg. Langzaam en gelijkmatig trok de zware Fordson-tractor het ploegijzer door den drassigen bodem en binnen enkele minuten was reeds een kanaaltje van meer dan honderd meter gereed. Met tusschen een tweede en derde gang; toen de schenruimten van ruim drie meter boorde de tweede gereed was, kronkelde uit de eerste steeds een dun, vuil-geel stroompje dat zich in het heldere slootwater duidelijk liet ontdekken. Evenals in de Harmonie, was ook hier de belangstelling groot en met interesse volgden de landbouwers de verrichtingen van ploeg en tractor.

BEGRAFENIS

Dr. CATH. VAN TUSSENBROEK.

Op „Zongvlied” is heden ter aarde besteld het stoffelijk overschot van dr. Catharine van Tussenbroek.

Rondom het graf, dat met planten was getooid en met veel bloemen was gedekt, hadden zich tal van vrienden en vriendinnen verzameld om de ontslapene een laatsten groet te brengen.

Daar waren o.a. de hoogleeraren prof. dr. C. Winkler, prof. dr. A. H. M. J. van Rooy, mej. Anna Polak en mej. Marie Heinen, namens het Bureau voor Vrouwenarbeid, mevr. Schwier—Rutters, presidente van de Algemeene Nederlandsche Vrouwenorganisatie, mevr. Royaards, mejuffrouw Henriëtte Roll en anderen.

Uit de schare trad het eerst naar voren dr. Marianne van Herwerden, die sprak namens de vrouwelijke artsen.

Dr. van Tussenbroek heeft, zeide zij, dikwijls ons leven verrijkt, door haar stille voorbeeld heeft zij tot daden aangespoord, zij heeft voldaan aan de hoogste eischen, die men een gestudeerde kan stellen. Zij wekte bij haar collega's den moed om rustig voort te gaan en niet te vertragen.

„Wij zullen”, zeide spreekster, „uw lichtend voorbeeld niet vergeten en uw idealen overdragen aan het jongere geslacht. Lieve vriendin, gij hebt ons veel gegeven.”

Dan sprak prof. dr. C. Winkler. „Ik ben”, zeide hij, „misschien degene, die haar in haar ontwikkelingsgang het langst heeft gevolgd. Ik zie haar nog voor mij, zooals zij, het zal 1876 zijn geweest, in de studentenbanken verscheen, als eerste vrouw in Nederland, die ernstig den medischen weg op zou gaan, al is Aletta Jacobs haar voorgegaan.” Zij heeft moeilijke dagen gehad en de ridderlijken onder de studenten moesten haar wel eens beschermen. In het begin was de verhouding tusschen haar en spreker niet al te welwillend, zij noemde hem pedant, hij haar arrogant. Vaak heeft prof. Winkler met haar van meening verschild, maar juist daardoor groeide de onderlinge waardeering en vriendschap. „Weinigen zullen”, zeide de hoogleeraar, „zulke trouwe vrienden zijn geweest als Kaatje — zooals wij haar noemden — en ik.”

Zij is een voorbeeld geweest voor de jongeren en wie haar hebben gekend weten, welk een liefde, welk een werk van haar is uitgegaan. Zij ruste in vrede.

Mejuffrouw Anna Polak sprak dan namens den Nationalen Vrouwenraad en de Vereeniging voor Vrouwenarbeid, waarvan dr. Van Tussenbroek eere-voorzitster is geweest. Dankbaar getuigde spreekster van haar heldere adviezen in moeilijke tijden. Dat de Vereeniging haar werk thans ongehinderd kan voortzetten is te danken aan de nu ontslapene. Spreekster herdacht haar ook als waarachtig feministe.

Nadat mevrouw Vroom—Marsman namens de Vereeniging voor Staatsburgeressen bloemen op het graf had gelegd, dankte een familielid voor de eer aan de nagedachtenis van dr. Van Tussenbroek bewezen.

BEGRAFENIS DR. CATHARINE VAN TUSSENBROEK.

Groote belangstelling.

AMSTERDAM, 8 Mei. — Hedenmiddag te 12 uur werd onder groote belangstelling het stofelijk overschot van mejuffrouw dr. Catharine van Tussenbroek op „Zorgvlied” alhier ter aarde besteld.

Onder de aanwezigen merkten we o.a. op de bekende componiste mejuffrouw Hendrika van Tussenbroek, zuster van de overledene, de dames Anna Polak en Marie Heinen, directrice en adjunct-directrice van het Nationaal Bureau voor Vrouwen-Arbeid, prof. Winkler en prof. Van Rooy, mevr. Jacqueline Royaards-Sandberg mevr. Henriëtte Roll, mevr. Schwier-Rutters, presidente van de A.N.V.O., en vele anderen, w.o. collega's van dr. Tussenbroek.

Allen waren diep onder den indruk, toen de kist, overdekt met een schat van bloemen en nog door vele bloemstukken en kransen voorafgegaan, langzaam ten grave werd gedragen. Het graf was van binnen met groene planten bekleed.

Aan de groeve werd het eerst het woord gevoerd door mej. dr. M. A. van Herwerden, die uit naam van de vrouwelijke artsen in Nederland de overledene eerbiedig hulde bracht. Spr. zeide o.a.: Dr. Van Tussenbroek heeft in vervulling gebracht, de hoogste eischen, die aan de gestudeerde vrouw kunnen worden gesteld. Zij was een lichtend voorbeeld voor het nieuwe geslacht. En zij eindigde met de woorden: „Lieve vriendin, dank voor alles, wat ge ons gegeven hebt”.

Prof. Winkler, die de overleden in haar geheelen ontwikkelingsgang had gevolgd, haalde eenige herinneringen op uit haar studietijd (zij was een der allereerste vrouwelijke studenten in Nederland) en schetste dr. Van Tussenbroek als de meest bescheiden vrouw, die toch ondanks die groote bescheidenheid heel goed wist, wat zij wilde. Spr. zeide, dat hij in vroeger jaren vaak verschil van meening met haar had gehad, maar dat juist deze kleine conflicten den grondslag hadden gelegd voor een jarenlange, hechte vriendschap.

Vervolgens herdacht mej. Anna Polak de overledene als bestuurslid, later eere-presidente van het Nationaal Bureau voor Vrouwenarbeid. „Zij had ons werk lief,” zeide spr., „omdat zij een waarachtig feministe was, zooals alles aan haar waarachtig was. De herinnering aan haar leeft, zoolang wij leven.

Een der familieleden van de overledene dankte voor de vele bewijzen van sympathie, aan haar nagedachtenis bewezen.

Mevr. Vroom-Marsman legde hierop nog, namens de vereeniging van Staatsburgeressen, een tuil bloemen op het graf, waarna de kist werd neergelaten en de stoet zich langzaam verspreidde.

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

De Telegraaf (Amsterdam)

BEGRAFENIS DR. CATHARINE VAN TUSSENBROEK.

Groote belangstelling.

AMSTERDAM, 8 Mei. — Hedenmiddag te 12 uur werd onder groote belangstelling het stofelijk overschot van mejuffrouw dr. Catharine van Tussenbroek op „Zorgvlied” alhier ter aarde besteld.

Onder de aanwezigen merkten we o.a. op de bekende componiste mejuffrouw Hendrika van Tussenbroek, zuster van de overledene, de dames Anna Polak en Marie Heinen, directrice en adjunct-directrice van het Nationaal Bureau voor Vrouwen-Arbeid, prof. Winkler en prof. Van Rooy, mevr. Jacqueline Royaards-Sandberg mevr. Henriëtte Roll, mevr. Schwier-Rutters, presidente van de A.N.V.O., en vele anderen, w.o. collega's van dr. Tussenbroek.

Allen waren diep onder den indruk, toen de kist, overdekt met een schat van bloemen en nog door vele bloemstukken en kransen voorafgegaan, langzaam ten grave werd gedragen. Het graf was van binnen met groene planten bekleed.

Aan de groeve werd het eerst het woord gevoerd door mej. dr. M. A. van Herwerden, die uit naam van de vrouwelijke artsen in Nederland de overledene eerbiedig hulde bracht. Spr. zeide o.a.: Dr. Van Tussenbroek heeft in vervulling gebracht, de hoogste eischen, die aan de gestudeerde vrouw kunnen worden gesteld. Zij was een lichtend voorbeeld voor het nieuwe geslacht. En zij eindigde met de woorden: „Lieve vriendin, dank voor alles, wat ge ons gegeven hebt”.

Prof. Winkler, die de overleden in haar geheelen ontwikkelingsgang had gevolgd, haalde eenige herinneringen op uit haar studietijd (zij was een der allereerste vrouwelijke studenten in Nederland) en schetste dr. Van Tussenbroek als de meest bescheiden vrouw, die toch ondanks die groote bescheidenheid heel goed wist, wat zij wilde. Spr. zeide, dat hij in vroeger jaren vaak verschil van meening met haar had gehad, maar dat juist deze kleine conflicten den grondslag hadden gelegd voor een jarenlange, hechte vriendschap.

Vervolgens herdacht mej. Anna Polak de overledene als bestuurslid, later eere-presidente van het Nationaal Bureau voor Vrouwenarbeid. „Zij had ons werk lief,” zeide spr., „omdat zij een waarachtig feministe was, zooals alles aan haar waarachtig was. De herinnering aan haar leeft, zoolang wij leven.

Een der familieleden van de overledene dankte voor de vele bewijzen van sympathie, aan haar nagedachtenis bewezen.

Mevr. Vroom-Marsman legde hierop nog, namens de vereeniging van Staatsburgeressen, een tuil bloemen op het graf, waarna de kist werd neergelaten en de stoet zich langzaam verspreidde.

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

Nieuwe Rotterdamsche Courant

- 8 MEI 1925

Begrafenis dr. Catharina van Tussenbroek.

Op de begraafplaats Zorgvlied bij Amsterdam is vandaag het stoffelijk overschot van dr. Catharina van Tussenbroek teraardebesteld. Met haar zuster, Hendrika van Tussenbroek, stonden om de groeve veel vooraanstaande figuren in de Nederlandsche vrouwenbeweging, hoogleeraren in de geneeskunde en artsen, en ook veel dankbare patiënten van de overledene. Talrijke bloemstukken dekten de baar.

Namens de vrouwelijke artsen bracht dr. Mariana van Herwerden een laatsten groet aan de doode. Hoe dikwijls, zoo zeide zij, hebt gij ons aangemoedigd, hoe hebt gij ons leven verrijkt en ons door uw stil voorbeeld tot daden aangespoord. Hoe beantwoordet gij ten volle aan de hoogste eischen, welke aan de gestudeerde vrouw te stellen zijn; een fijn, helder verstand, een warm, diep gemoed en groote onversaagdheid. Terwijl wij hier van u afscheid nemen, nemen wij ons voor, uw idealen op het jongere geslacht over te dragen.

Prof. W. Winkler sprak ongeveer als volgt: Hier staan we aan de laatste rustplaats van een wel zeer hoogstaande vrouw en een braaf mensch. Ik meen wel te mogen zeggen, dat ik haar in haar ontwikkelingsgang het langst heb gevolgd. Hoeveel herinneringen dringen mij, hier haar nagedachtenis te eeren! Was zij niet de eerste vrouw, die omstreeks 1875 op onze studentenvereeningingen verscheen en den ernstigen medischen weg zou gaan? Zij had het niet gemakkelijk in die dagen; de ridderlijken onder ons moesten haar soms in bescherming nemen. Ik heb nog wel eens moeilijkheden met haar gehad, en in dien tijd vlotte de omgang tusschen ons minder. Ze vond mij dom, ik vond haar arrogant. Zij arrogant, die door bescheidenheid zoo uitmuntende kleine verschijning, al wist zij dan ook, wat zij wilde. Uit die schermutseling is echter tusschen Kaatje, zooals zij in de wandeling genoemd werd, en mij een zoo goede, bestendige, trouwe vriendschap ontstaan, als er slechts weinige worden gevonden. Zij laat een spoor na, een lichtend voorbeeld voor wie zich met hun heele wezen aan idealen willen geven. En wie haar gekend hebben als ik, weten, welk een liefde en welk een trouw van haar uitging.

Mej. Anna Polak sprak ten slotte namens de Nationale Vereeniging voor Vrouwenarbeid. We zijn er trotsch op, zoo zeide hij, dat dr. Catharina van Tussenbroek eere-voorzitster van onze vereeniging was. In haar feminisme was zij waarachtig, zooals zij in alles waarachtig was.

Een familielid dankte voor de aan de nagedachtenis der doode bewezen eer.

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

De Nieuwe Courant (Den Haag)

MEI 1925

Dr. CATHERINE VAN TUSSENBROEK †

De te Amsterdam overleden gynaecoloog dr. Catherine van Tussenbroek werd 4 Aug. 1852 te Utrecht geboren. Aanvankelijk opgeleid voor onderwijzeres, deed zij toelatingsexamen tot de Universiteit en studeerde in haar geboortestad in de medicijnen als eerste vrouwelijke studente.

Na haar promotie cum laude in 1887 vestigde zij zich te Amsterdam waar ze zich later specialiseerde in verloskunde en gynaecologie.

Zij werkte mede aan verscheiden vaktijdschriften en was vaste medewerkster van de Gynaecologische Rundschau. Van 1900 tot 1903 is zij lid der redactie van het Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde geweest, sedert 1895 ook secretaresse der Nederl. Gynaecologische Vereeniging. Afzonderlijk verschenen van haar o. a. „Inleiding tot de studie der schoolhygiëne” (met dr. J. Blok en C. H. de Jong en „De ontwikkeling der aseptische verloskunde in Nederl.” (1911). Verder heeft ze eenige zeer bekende vertalingen van Duitsche werken verzorgd. Ook aan de vrouwenbeweging heeft zij deelgenomen. Zij was een zuster van de bekende componiste Hendrika van Tussenbroek.

PERS-INFORMATIEN

Hs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

Algemeen Handelsblad (Amsterdam)

8 MEI 1925

BEGRAFENIS

Dr. CATH. VAN TUSSENBROEK.

Op „Zorgvlied” is heden ter aarde besteld het stoffelijk overschot van dr. Catharine van Tussenbroek.

Rondom het graf, dat met planten was getooid en met veel bloemen was gedekt, hadden zich tal van vrienden en vriendinnen verzameld om de ontslapene een laatsten groet te brengen.

Daar waren o.a. de hoogleeraren prof. dr. C. Winkler, prof. dr. A. H. M. J. van Rooy, mej. Anna Polak en mej. Marie Heinen, namens het Bureau voor Vrouwenarbeid, mevr. Schwier-Rutters, presidente van de Algemeene Nederlandsche Vrouwenorganisatie, mevr. Royaards, mejuffrouw Henriëtte Roll en anderen.

Uit de schare trad het eerst naar voren dr. *M a r i a n n e v a n H e r w e r d e n*, die sprak namens de vrouwelijke artsen.

Dr. van Tussenbroek heeft, zeide zij, dikwijls ons leven verrijkt, door haar stille voorbeeld heeft zij tot daden aangespoord, zij heeft voldaan aan de hoogste eischen, die men een gestudeerde kan stellen. Zij wekte bij haar collega's den moed om rustig voort te gaan en niet te vertragen.

„Wij zullen”, zeide spreekster, „uw lichtend voorbeeld niet vergeten en uw idealen overdragen aan het jongere geslacht. Lieve vriendin, gij hebt ons veel gegeven.”

Dan sprak prof. dr. C. W i n k l e r. „Ik ben”, zeide hij, „misschien degene, die haar in haar ontwikkelingsgang het langst heeft gevolgd. Ik zie haar nog voor mij, zooals zij, het zal 1876 zijn geweest, in de studentenbanken verscheen, als eerste vrouw in Nederland, die ernstig den medischen weg op zou gaan, al is Aletta Jacobs haar voorgedaan.” Zij heeft moeilijke dagen gehad en de ridderlijken onder de studenten moesten haar wel eens beschermen. In het begin was de verhouding tusschen haar en spreker niet al te welwillend, zij noemde hem pedant, hij haar arrogant. Vaak heeft prof. Winkler met haar van meening verschild, maar juist daardoor groeide de onderlinge waardering en vriendschap. „Weinigen zullen”, zeide de hoogleeraar, „zulke trouwe vrienden zijn geweest als Kaatje — zooals wij haar noemden — en ik.”

Zij is een voorbeeld geweest voor de jongeren en wie haar hebben gekend weten, welk een liefde, welk een werk van haar is uitgegaan. Zij ruste in vrede.

Mejuffrouw *A n n a P o l a k* sprak dan namens den Nationalen Vrouwenraad en de Vereeniging voor Vrouwenarbeid, waarvan dr. Van Tussenbroek eere-voorzitster is geweest. Dankbaar getuigde spreekster van haar heldere adviezen in moeilijke tijden. Dat de Vereeniging haar werk thans ongehinderd kan voortzetten is te danken aan de nu ontslapene. Spreekster herdacht haar ook als waarachtig feministe.

Nadat mevrouw *V r o o m - M a r s m a n* namens de Vereeniging voor Staatsburgeressen bloemen op het graf had gelegd, dankte een familielid voor de eer aan de nagedachtenis van dr. Van Tussenbroek bewezen.

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde

AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

Utrechtsch Provinciaal en stedelijk Dagblad

8 MEI 1925

STAAT EN REGERING. HOE EN DIPLOMATIE, LEGER EN VLOOT. PERSONALIA.

DR. CATHARINE VAN TUSSENBROEK †.

1852—1925.

Met Dr. Catharine van Tussenbroek verliest Nederland een van de meest hoogstaande vrouwen van het oudere geslacht. In de stad, waar zij geboren is, de jeugdijaren doorbracht, korten tijd onderwijzeres was om daarna den door de vrouw voordien nog niet betreden drempel der Utrechtsche Academie te overschrijden — zij een afzonderlijk woord aan de nagedachtenis van deze bijzondere vrouw gewijd. Niet in Utrecht, doch te Amsterdam is later haar werkring en het terrein harer volle ontplooiing geweest. Ver buiten de hoofdstad strekt zich echter de sfeer van haar weldadigen invloed uit.

De eerste vrouwen, die ter studie gingen, waren geen schoolmeisjes, die — zooals thans wel eens gebeurt — zonder ernstige overdenking van de schoolbanken naar de universiteit overstapten. Catharine van Tussenbroek had hulpakten en hoofdakten, akten nuttige handwerken en akten L. O. Fransch en Engelsch achter den rug en had reeds school- en privaat-onderwijs gegeven, toen zij in 1878 op 26-jarigen leeftijd het plan opvatte in de medicijnen te studeeren. Toen Aletta Jacobs verkregen en tevens bewezen had, dat deze studie in ons land voor de vrouw mogelijk was, werd het verlangen bij de jonge onderwijzeres wakker denzelfden weg te gaan. Vooral de wetenschappelijke kant van het vak trok haar aan. Een lezing van Prof. Talma over het Darwinisme voor een onderwijzersvergadering gehouden, was de naaste aanleiding het plan te volvoeren, waarbij zij den moreelen steun van Talma kreeg. Van September 1880 tot Juni 1887 heeft Catharine van T. te Utrecht gestudeerd en is kort voor haar arts-examen onder Donders gepromoveerd.

Reeds in hetzelfde jaar vestigde zij zich te Amsterdam, aanvankelijk als gewoon huisdokter, spoedig — door de eischen der praktijk gedrongen — als gynaecoloog en verloskundige. Hoezeer reeds weldra de aandacht voor de geneeskundigen in Amsterdam — ook elders in Nederland — op Catharine van T. viel, bewijst haar spoedige benoeming tot lid van de Artscommissie (waaraan ze 8 jaar verbonden bleef) en in de redactie van het Ned. Tijdsch. v. Geneeskunde en verschillende Commissies van de Nederl. Maatschappij ter bevordering der Geneeskunde; betreffende Schoolhygiëne en opleiding van Vroedvrouwen.

In de drukke jaren der praktijk bleef de zin voor wetenschappelijken arbeid. Onder verscheidene publicaties noem ik hier o.a. een ook in het buitenland zeer bekend onderzoek over Ovarian-zwangerschap en het groote werk over de ontwikkeling der aseptische verloskunde in Nederland (1911). Meer dan 25 jaar geleden, toen men over vrouwenstudie in ons land nog niet al te goed te spreken was, is Dr. v. T. reeds ernstig voor het hoogleeraarschap voor één onzer universiteiten in aanmerking gekomen.

Doch naast de uren in eigen laboratorium doorgebracht, waar later ook eenige jongere vrouwelijke collega's haar eerste onderzoekingen deden, stonden de uren van onvermoeide zorg en toewijding aan de patiënten. Hoeveel jonge moeders heeft haar kalm overtuigend woord over moeilijke oogenblikken heen geholpen en hoeveel moeders van volwassen kinderen kwamen met alle moeilijkheden en vragen tot haar. Naast de dankbare patiënten stonden dankbare en waardeerende collega's. Wie op vrouwelijke artsen iets aan te merken had, zorgde er wel voor deze vrouw als uitzondering te noemen.

Onder de vrouwen, die in het openbaar op den voorgrond treden, behoorde Catharine van T. niet. Zij heeft dat nooit gewild. Slechts wanneer een zaak absoluut haar inmenging eischte, mengde zij zich in publieke aangelegenheden. Trad zij eenmaal naar voren, dan was het op de haar zeer eigen wijze als vrouw van karakter, met haar scherp intellect en haar wijsheid, met haar energieke zeggingskracht. Als een blijvend monument van de tentoonstelling van Vrouwenarbeid in 1898 houdt b.v. stand haar schoone kernachtige rede over „Het tekort aan Levensenergie bij onze jonge Vrouwen en Meisjes”, waarvan de lezing ook nog thans menigeen, die voor de vrouw de tijden van weleer terug verlangt, tot inkeer stemmen moet. Zij schetst hier het slappe, lusteloze meisje uit den goeden stand dier jaren en haar opleiding. Tot het huwelijk en tot haar betoog in vijf pakkende gevolgtrekkingen samen met een pleidooi voor de vakopleiding, die de vrouw in staat stelt oeconomisch onafhankelijk te zijn. Om dan te vervolgen: „Ik geloof, dat wij vrouwen in de eerste plaats te veroveren hebben: vertrouwen op en achting voor ons zelf. Ik geloof, dat wij die veroveren moeten langs den weg van ernstigen arbeid, die oeconomische onafhankelijkheid geeft. Het door zeden en conventie geijkte type der vrouw zal daarbij ten onder gaan en een nieuw type voor den dag treden. Hoe dit er uit zal zien, durf ik niet te voorspellen. Maar van één ding ben ik zeker: wij vrouwen zijn de

draagsters van het ideale en zullen dat zijn, onverschillig of zij den bezem, het ontleedmes of het roer van den staat hanteeren.” Dat de vrouwelijke doktersfiguur in den in diezelfde jaren van kentering voor de vrouw verschenen strekkingsroman „Hilda van Suylenburg” aan Dr. van T. is ontleend, was voor de tijdgenooten geen geheim. De presidente der eerste Tentoonstelling voor Vrouwenarbeid was er de schrijfster van.

Draagster van het ideale is dr. Van Tussenbroek tot den dood geweest. In stilte is zij haar levensweg gegaan, groot door den invloed, die naar alle zijden van haar diep gemoed en wijs verstand is uitgegaan.

M. A. VAN HERWERDEN.

PERS-INFORMATIEN
JOHs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:
Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

Algemeen Handelsblad (Amsterdam)

6 MEI 1925

Dr. CATHARINE VAN TUSSENBROEK. †

In den ouderdom van 72 jaren is hier ter stede overleden dr. Catharine van Tussenbroek, bekend vrouwenarts hier ter stede.

Het stoffelijk overschot zal Vrijdag 12 uur op „Zorgvlied” worden ter aarde besteld.

Albertine Philippine Catharine van Tussenbroek werd op 4 Augustus 1852 te Utrecht geboren. Aanvankelijk werd zij opgeleid voor onderwijzeres, doch na twee-jarige studie deed zij admissie-examen voor de Universiteit aldaar. Zij studeerde in de medicijnen en promoveerde in 1887 tot doctor in de geneeskunde.

In hetzelfde jaar vestigde zij zich in Amsterdam, waar zij zich specialiseerde voor verloskunde en gynaecologie.

Dr. Van Tussenbroek heeft tal van publicaties het licht doen zien, zij werkte mede aan verschillende vaktijdschriften en was van 1900 tot 1903 lid van de redactie van het „Nederlandsche Tijdschrift voor Geneeskunde” en is medewerkster geweest van de „Gynaecologische Rundschau”. Gernimen tijd heeft dr. Van Tussenbroek de functie vervuld van secretaresse van de Gynaecologische Vereeniging.

Met dr. J. Blok en C. H. de Jong heeft de thans ontslapene geschreven: „Inleiding tot de studie der schoolhygiëne” (1898). In 1911 verscheen van haar hand „De ontwikkeling der aseptische verloskunde in Nederland”.

Dr. Van Tussenbroek is ook als feministe opgetreden.

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

Het Vaderland (Den Haag)

11 MEI 1925

Maandag 11 Mei 1925

CATHARINE VAN TUSSENBROEK. †

De laatste stelling van het proefschrift, waarmee Albertine, Philippine, Catharine van Tussenbroek 23 Mei 1887 te Utrecht den titel van doctor in de geneeskunde verwierf, luidde: Bij de pogingen tot oplossing van de sociale quaestie houdé men in het oog, dat lotsverbetering door eigen inspanning de eenige is, die stand houdt en zedelijk verheft.

Eigen inspanning; ja voorwaar, dat is haar geheele lange en rijke leven geweest zegt dr. Cornelia de Lange in een In Memoriam in het Ned. Tijdschrift voor Geneeskunde. Vriendelijk en gelijkmatig als steeds heeft zij in de eerste maanden van dit jaar nog al haar geneeskundig werk verricht. Haar gezondheidstoestand was toen reeds zoo achteruitgegaan, dat slechts bovenmatige inspanning en wilskracht haar daartoe in staat stelden.

Onverzwakt bleef het vertrouwen van haar patiënten in haar bij het klimmen harer jaren. In haar laatste levensdagen kwamen nog vele hulpzoekenden aan haar deur.

En er ware een boek te vullen met hetgeen zij gedacht en gedaan heeft!

Toen Catharine van Tussenbroek haar studie in de geneeskunde aanving, had zij reeds een eervolle loopbaan bij het onderwijs achter den rug. Haar sterke bijziendheid was haar echter bij het klassikaal onderwijs geven een groote hindernis en haar studielust bracht haar tot de universiteit. Dat was in de dagen, toen het nog een daad was voor een vrouw, in de geneeskunde te studeeren en waarin velen, ook onder de beoefenaren, het met leede oogen aanzagen. Gemakkelijk heeft zij het dan ook in haar studietijd niet gehad, maar de lichtende figuren van Donders en Engelmann hebben dien tijd toch mooi gemaakt voor haar.

Na haar promotie vestigt zij zich te Amsterdam, niet als specialiste voor verloskunde en vrouwenziekten, maar als algemeen medica voor vrouwen en kinderen. Spoedig echter werd zij wel gedwongen, zich meer in het bijzonder toe te leggen op bovengenoemde vakken, want juist daarvoor kwamen de patiënten tot haar. Jarenlang heeft zij toen samengewerkt met dr. Mendes de Leon in diens kliniek. Uit het laboratorium van die kliniek verschenen weldra van haar hand tal van belangrijke microscopische onderzoekingen die haar naam vestigden als een uitstekend onderzoekster. In die dagen was de Ned. Gynaecologische Vereeniging pas opgericht; zij kwam op die vergaderingen in aanraking met Treub, die toen nog te Leiden hoogleeraar was, en vond bij hem al de waardering en tegemoetkoming, waarop zij recht had. Heel hartelijk is de vriendschap met Treub geworden. Toen zij vele jaren later haar voortreffelijk boek geschreven had over „De Ontwikkeling van de aseptische Verloskunde in Nederland, vroeg Treub haar, over dit onderwerp eenige colleges te geven aan de studenten, en zelf nam hij toen ook plaats in de collegebank.

Ook met Saltet en Winkler verbonden haar hechte vriendschapsbanden en met Hamburger, dien zij reeds in haar Utrechtschen tijd leerde kennen.

Reeds spoedig na haar vestiging werd zij een trouwe medewerkster aan het Tijdschrift voor Geneeskunde, en is dat steeds gebleven. In de laatste dertig jaargangen van het Tijdschrift vindt men bijdragen van haar hand, hetzij als oorspronkelijke artikelen, hetzij als duidelijke, overzichtelijke referaten en boekbesprekingen. Wat deze laatste betreft even een herinnering. Het was in 1895, dat de Rotterdamsche oogarts Blok een Geneeskundig Blad schreef over Schoolartsen. Dit boekje werd door Catharine van Tussenbroek zeer scherp gekritiseerd en Blok leverde een niet minder scherpe anti-critiek. Het was een steekspel met gepunte lansen maar den tegenstanders was het te doen om de zaak, niet om persoonlijke ijdelheidjes en.. twee jaar later verscheen de Inleiding tot de studie der Schoolhygiëne, door dr. Catharine van Tussenbroek, D. J. Blok, oogarts, en C. H. de Jong, hoofd eener school.

Het is ook een mooi oogenblik van haar leven geweest, toen zij haar toegejuichte voordracht hield (over Kouwer's geval van ovariaal zwangerschap microscopisch onderzocht) op het internationale congres voor Gynaecologie, dat in 1899 te Amsterdam plaats had.

Wijd en ruim was haar belangstelling voor alles wat de geneeskundige ethiek en de vrouwenbeweging in den goeden zin betraf.

Door haar lidmaatschap van de redactie van het Tijdschrift, van het hoofdbestuur van de Ned. Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst, van de commissie tot afneming van het artsexamen, kwam zij steeds meer in aanraking met de vooraanstaande

mannen in ons vak en elk, die haar leerde kennen, werd gewonnen „door dat kittige wijfje met die schrandere oogen en den humor om den mond”.

De ouderen van ons zijn haar artikelen over den beroepsed en het verschooningsrecht nog niet vergeten.

Het vakvereenigingsstreven à outrance, dat de laatste jaren de Maatschappij voor Geneeskunde beheerschte, was haar dermate antipathiek, dat zij haar lidmaatschap opzegde. Zwaar, heel zwaar is haar die vrijwillige ballingschap gevallen.

Cie

Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde

TEVENS ORGAAN VAN DE NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER GENEESKUNST.

Negen en Zestigste Jaargang — Weekblad - 9 Mei 1925 — Eerste Helft No. 19

Abonnementsprijs: f 29.— per jaar; voor leden der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst (mits zij het tijdschrift direct van de Uitgevers ontvangen): f 24.—. Afzonderlijke nummers f 0.75. Advertentiën: 1—5 regels f 2.50, elke regel meer f 0.50; in te zenden uitsluitend aan het ANNONCEN-AGENTSCHAP D. BERREKLOUW, N.Z. Voorburgwal 334 (bij 't Spui), Tel. 33334, AMSTERDAM.

Telefoon
498.

DE ERVEN F. BOHN, Uitgevers, HAARLEM.

Post-Giro
5403.

KAOLINE, HYDROCHLORAS PAPAVERINI en CALCIUM TANNAAT

(KAPATAN-TABLETTEN BS)

ter symptomatische behandeling van acute en chronische diarrheën ter ondersteuning van de doelbewuste diaetetische [en aetiologische] behandeling, voor zoover die mogelijk is.

Literatuur en proef-hoeveelheden worden, op aanvraag, aan Geneeskundigen toegezonden door de fabrikanten:

N.V. Koninklijke Pharmaceutische Fabriek v/h

Brocades & Stheeman

Hoofdkantoor: MEPEL.

Filiaalen: AMSTERDAM, DORDRECHT, SNEEK.

Vertegenwoordigd in Ned. Oost-Indië door: WILLEM ITALIE, Soerabaja.

HAEMOFERRIN (STAAL HAEMATOGEEEN)

Haemoglobine-ijzer praeparaat, bevattend 1,2‰ aan bloedeiwitten organisch gebonden ijzer. Uitstekend bloedvormend versterkingsmiddel bij anaemie, chlorose en algemeenen zwakte-toestand.

AANGENAAM VAN SMAAK EN UITERLIJK.

775

Dr. H. NANNING's Pharmac.-Chem. Fabriek, DEN HAAG.

D^r. W. Hoogslag ⁸⁵² Arts v. Stofwisselingsziekten **Den Haag**
Gelegenheid tot opneming van maag-patiënten, diabeteslijders, vetzuchtigen, enz., voor het volgen v. e. diëetkuur, insuline-behandeling, enz.

G. H. DE JONG, ⁸⁸³ Arts voor Voetafwijkingen
(PES PLANUS, HALLUX VALGUS, enz.) Spreekuur 1-2. AMSTERDAM, Zocherstraat 63, Tel. 53635

Hoog-Hullen ⁸⁹⁷ Sanatorium voor Chronische Alcoholisten
EELDE (Dr.) Inlichtingen op aanvraag bij den Geneesh.-Dir. L. P. RIETEMA, Zenuwarts.

Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde.

Het kantoor der Redactie is **verplaatst** van

P. C. HOOFSTRAAT 164 NAAR

Nicolaas Maesstraat 89. Telefoon blijft 20150.

Gevestigd te Amsterdam:

Dr. J. NEUBERG,

arts voor maag-, ingewands-, stofwisselings- en bloedziekten.

Jan Luykenstraat 76.

TEL. 23536.

SPREEKUUR: alle werkdagen 12-1.
Voor Ziekenfondsleden en Minder-
vermogenen:

In de BOERHAAVE KLINIEK,
ingang Joh. Vermeerstraat, Maandag
en Donderdag 's avonds 7-8 uur.

Telefoon buiten spreekuur na 15
Juni 26823.

Gevestigd te Alkmaar

Dr. G. Hoeneveld

Arts

voor psychiatrie en
neurologie.

Gevestigd te Ter Apel

C. van ALTENA,

Arts.

Gevestigd te St. Pancras

A. V. H. Destrée,

Arts.

Gelegenheid zich te

vestigen

in welvarend dorp dicht bij
stad. Br. o. No 355 a. d. Uitg.

Prof. B. BROUWER

zal afwezig zijn van
14 Mei tot 2 Juni.

A. Frederikse, arts

is **VERHUISD** naar Baarn.

Spreekuur voor keel- neus-
en oorziekten **BLIJFT**

DEN TEXSTRAAT 15, 1-3 uur.
Amsterdam — Tel 36477.

D. J. DE LEVIE,

Oor- neus- keelarts te Rotterdam

is **verhuisd** naar
Stationsweg 39.

A. K. J. de Haas

arts voor hartziekten

van 11 tot 22 Mei
niet te raadplegen.

Ginneken ⁸⁹⁹ „Bad Wörishofen Duivelsbrug”
Inrichting voor Fysische Therapie

Geneesheer-Directeur: Dr. J. C. MOM, arts

Rust- en herstellingsoord 1e en 2e klasse voor patiënten lijdende aan stofwisselingsziekten, reumatiek en zenuwlijden. **Hydrotherapie, massage, electrotherapie** in alle vormen, **hoogtezon-bestraling, Sollux, diathermie, hydro-electrische baden, viercellenbad.** Besmettelijke zieken en storende patiënten worden niet opgenomen. Prospectus op aanvraag. Telefoon Breda 36.

VASEMEL

Het darmlubricans **VASEMEL** bevat tachtig procent (80%) Chesebrough Vaseline voor inw. gebruik in jamvorm (vruchtensmaak). Monsters worden verstrekt door de bereiders: Kerkhoff's Vereenigde Apotheken, Amsterdam.

Amsterdam, 5 Mei 1925.

IN MEMORIAM.

CATHARINE VAN TUSSENBROEK.

De laatste stelling van het proefschrift, waarmee ALBERTINE, PHILIPPINE, CATHARINE VAN TUSSENBROEK op den 23sten Mei 1887 te Utrecht den titel van doctor in de geneeskunde verwierf, luidde: „Bij de pogingen tot oplossing van de sociale quaestie houde men in het oog, dat lotsverbetering door eigen inspanning de eenige is, die stand houdt en zedelijk verheft”.

Eigen inspanning; ja voorwaar, dat is haar geheele lange en rijke leven geweest! Vriendelijk en gelijkmatig als steeds heeft zij in de eerste maanden van dit jaar nog al haar geneeskundig werk verricht. Haar gezondheidstoestand was toen reeds zóó achteruitgegaan, dat slechts bovenmatige inspanning en wilskracht haar daartoe in staat stelden.

Onverzwakt bleef het vertrouwen van haar patiënten in haar bij het klimmen harer jaren; zij heeft niet gekend, dat langzaam afbrokkelen van de practijk, dat zoo zachtjes aan vergeten worden, dat den levensavond van menige geneeskundige heeft overschaduwed. In haar laatste levensdagen kwamen nog vele hulpzoekenden, nu tevergeefs, aan haar deur.

Slechts enkele uren heb ik voor het schrijven van dit afscheidswoord, wil het nog tijdig gereed zijn. En er ware een boek te vullen met hetgeen zij gedacht en gedaan heeft!

Toen CATHARINE VAN TUSSENBROEK haar studie in de geneeskunde aanving, had zij reeds een eervolle loopbaan bij het onderwijs achter den rug. Haar sterke bijziendheid was haar echter bij het klassikaal onderwijs geven een groote hindernis en haar studielust bracht haar tot de Universiteit. Dat was in de dagen, toen het nog een daad was voor een vrouw, in de geneeskunde te studeeren en waarin velen, ook onder de beoefenaren, het met leede oogen aanzagen. Gemakkelijk heeft zij het dan ook in haar studietijd niet gehad, maar de lichtende figuren van DONDERS en ENGELMANN hebben dien tijd toch mooi gemaakt voor haar.

„Tot u wensch ik mij in de eerste plaats te wenden, hooggeleerde DONDERS, wiens onderwijs een nieuwe wereld van denken en streven voor mijn geest heeft geopend. Mij onder uwe leerlingen te mogen

Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde

— TEVENS ORGAAN VAN DE NEDERLANDSCHE —
MAATSCHAPPIJ TOT BEVORD. DER GENEESKUNST.

Negen en zestigste Jrg. **Weekblad.** Eerste Helft, No. 19.

Raad van Redacteuren: Prof. dr. G. VAN RIJNBERK, iste beheerende redacteur, P. MUNTENDAM, 2de beheerende redacteur, prof. dr. A. H. M. J. VAN ROOIJ, prof. dr. W. E. RINGER, prof. dr. W. A. KUENEN, prof. dr. G. GRIJNS, prof. dr. W. P. C. ZEEMAN en dr. L. S. HANNEMA. — Namens de Nederl. Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst: dr. A. J. A. THOMAS, dr. P. A. DE WILDE en dr. H. PINKHOF.

I N H O U D.

CORNELIA DE LANGE, In memoriam dr. CATHARINE VAN TUSSENBOEK. bl. 2106. - P. A. DE WILDE, Buitengewone algemeene vergadering der Maatschappij. bl. 2109. — **Oorspronkelijke stukken:** TH. SCHEFFELAAR KLOTS, Het pseudomyxoma peritonei. bl. 2112. - J. VAN DER HOEDEN, De sero-reactie van A. VON WASSERMANN op actieve tuberculose. bl. 2125. H. VERPLOEGH, Over het gebruik van tuberculine als celprikkel. bl. 2129. — **Casuïstische mededeelingen:** R. BAHLMANN, Een geval van loodvergiftiging. bl. 2138. - D. J. KAMBERG en G. BOL, Een geval van inversio uteri puerperalis, met een recidief den tienden dag na de bevalling. bl. 2141. - S. P. BAKKER, Aanvallen van blikkramp bij een lijder aan een op paralysis agitans gelijkende ziekte na lues. bl. 2148. — **Referaten:** BEITZKE, Lymphogeen stoftransport. bl. 2151. - E. KUTSCHERS, Leucocytose, myeloblastenleukaemie en chronische leukaemie. bl. 2151. - K. PAKOZDY, Vroegtijdige localisatie der extramedullaire rugmergsgezwollen. bl. 2152. - E. FRAENKEL, Pyaemie na angina. bl. 2152. - W. REES WRIGHT, Neemt anopheles bloed in zijn slokdarmzakken op? bl. 2153. - DAVIS en CUSHING, Inspuiting van bij operatie verloren bloed. bl. 2153. - MARION e. a., Het cystogram. bl. 2154. - FLOOD, Keuze van de suikersoort bij de voeding van zuigelingen. bl. 2154. - A. A. HORVATH, Langdurig inademen van kleine hoeveelheden ammoniak. bl. 2155. - LUMSDEN, Waarnemingen over de uitwerking van een antiserum op kankercellen in vitro. bl. 2155. - BIZARD en BRALEZ, Bestaan er zekere teekenen voor de genezing van lues? bl. 2156. - LOESCHKE, Okselklierfunctie en menstruatie. bl. 2157. — **Literatuur-overzichten.** bl. 2158. — **Boekaankondigingen:** M. COHN, Die nicht-tuberculösen Lungenkrankungen im Röntgenbilde. bl. 2164. - H. VIGNERON, Précis de chimie Physique, bl. 2164. - CH. DUJARIER, Anatomie des membres. bl. 2165. — **Feuilleton:** P. MUNTENDAM, Twintigste Nederlandsch natuur- en geneeskundig congres. III. bl. 2165. — **Arts en samenleving:** Besprekingen. bl. 2169. - Berichten en mededeelingen. bl. 2170. — **Beroepsbelangen.** bl. 2173. — **Ingezonden:** P. C. GUGELOT, Erythroedema (acrodynie). bl. 2175. - CH. BADER, Uitzending van kinderen naar „buiten” en in „koloniehuisen”. bl. 2175. - L. J. SIEBURGH, Gezondheidskolonies en kinderherstellingsoorden. bl. 2177. - P. A. DE WILDE, Ter overweging. bl. 2178. - J. TH. TERBURGH, Encephalitis na koepokinenting. bl. 2180. - G. C. NIJHOFF, De zoogenaamde zwangerschapsintoxicatie. bl. 2180. — **Berichten:** Wetten, besluiten, enz., bl. 2180. - Buitenland. bl. 2183. - Binnenland. bl. 2185. - Personalia. bl. 2190. - **Vereenigingsverslagen:** Ned. vereeniging van schoolartsen. bl. 2192. — **Nieuws uit de afdelingen:** Afdeling Utrecht. bl. 2200. — **Ned. maatschappij tot bevordering der geneeskunst:** Berichten. bl. 2204.

tellen, u mijn promotor te mogen noemen, acht ik een onschatbaar voorrecht", lezen wij in de voorrede van haar proefschrift. (Over normale en abnormale melkafscheiding).

Na haar promotie vestigt zij zich te Amsterdam, niet als specialiste voor verloskunde en vrouwenziekten, maar als algemeen medica voor vrouwen en kinderen. Spoedig echter werd zij wel gedwongen, zich meer in het bijzonder toe te leggen op bovengenoemde vakken, want juist daarvoor kwamen de patiënten tot haar. Jarenlang heeft zij toen samengewerkt met dr. MENDES DE LEON in diens kliniek. Uit het laboratorium van die kliniek verschenen weldra van haar hand tal van belangrijke microscopische onderzoekingen (ik herinner aan die over de hypertrophia mucosae uteri), die haar naam vestigden als een uitstekend onderzoekster. In die dagen was de Nederlandsche Gynaecologische Vereeniging pas opgericht; zij kwam op die vergaderingen in aanraking met TREUB, die toen nog te Leiden hoogleeraar was, en vond bij hem al de waardeering en tegemoetkoming, waarop zij recht had. Heel hartelijk is de vriendschap met TREUB geworden. Schijnbaar waren zij zoo tegenovergestelde naturen, maar beiden hadden zulk een warm, trouw hart; beiden was het kleine vreemd. Toen zij vele jaren later haar voortreffelijk boek geschreven had over „*De Ontwikkeling van de aseptische Verloskunde in Nederland*”, vroeg TREUB haar, over dit onderwerp eenige colleges te geven aan de studenten, en zelf, charmeur die hij was, nam hij toen ook plaats in de collegebank. Gedurende TREUB's langdurig ziekbed gaf zij hem met volle mate zijn hartelijkheid terug.

Ook met SALTET en WINKLER verbonden haar hechte vriendschapsbanden en met HAMBURGER, dien zij reeds in haar Utrechtschen tijd leerde kennen.

Reeds spoedig na haar vestiging werd zij een trouwe medewerkster aan het *Tijdschrift voor Geneeskunde*, en is dat steeds gebleven. In de laatste dertig jaargangen van het *Tijdschrift* vindt men bijdragen van haar hand, hetzij als oorspronkelijke artikelen, hetzij als duidelijke, overzichtelijke referaten en boekbesprekingen. Wat deze laatste betreft even een herinnering. Het was in 1895, dat de Rotterdamsche oogarts BLOK een *Geneeskundig Blad* schreef over „Schoolartsen”. Dit boekje werd door CATHARINE VAN TUSSENBROEK zeer scherp gekritiseerd en BLOK leverde een niet minder scherpe anti-kritiek. Het was een steekspel met gepunte lansen maar den tegenstanders was het te doen om de zaak, niet om persoonlijke ijdelheidjes en . . . . twee jaar later verscheen de *Inleiding tot de studie der Schoolhygiëne*, door dr. CATHARINE VAN TUSSENBROEK, D. J. BLOK, oogarts, en C. H. DE JONG, hoofd eener school.

Het is ook een mooi oogenblik van haar leven geweest, toen zij haar toegejuichte voordracht hield (over KOUWER's geval van ovariaal zwangerschap microscopisch onderzocht) op het internationale congres voor Gynaecologie, dat in 1899 te Amsterdam plaats had. Hoe goed en nauwkeurig was dit onderzoek gedaan. Microscopie, waarbij zij alle techniek zelve verrichtte, had haar groote liefde. Toch wist zij, dat het werk gevaarlijk voor haar oogen was; de solutio retinae steeds als dreigend spook. Het is gelukkig zonder merkbare schade voor haar gezichtsscherpte mogelijk geweest het vele jaren te doen.

Wijd en ruim was haar belangstelling voor alles wat de geneeskundige ethiek en de vrouwenbeweging in den goeden zin betrof. Onbegrensd haar eerbied voor het te verwekken leven en het ongeboren kind.

Door haar lidmaatschap van de redactie van het *Tijdschrift*, van het hoofdbestuur van de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst, van de commissie tot afneming van het artsexamen, kwam zij steeds meer in aanraking met de voor-aanstaande mannen in ons vak en elk, die haar leerde kennen, werd gewonnen „door dat kittige wijfje met die schrandere oogen en den humor om den mond”. Steeds kwam zij op, onverschrokken, met open vizier, voor wat recht was en billijk. De ouderen van ons zijn haar artikelen over den beroepseed en het verschooningsrecht nog niet vergeten.

* * *

Laudare tempora acta; wij doen het allen, als onze slapen grauw worden. Het vakvereenigingsstreven à l'outrance, dat de laatste jaren de Maatschappij voor Geneeskunde beheerschte, was haar dermate antipathiek, dat zij haar lidmaatschap opzegde. Zwaar, heel zwaar is haar die vrijwillige ballingschap gevallen; zij was zoo gehecht aan onze oude Maatschappij.

* * *

Ik heb mij moeten bepalen tot slechts enkele herinneringen. Er is nog zooveel te zeggen, maar ik zal eindigen met het hoogste en mooiste van dit leven. Bij haar schrijftafel stond een kleine, lage fauteuil. Die heeft daar gestaan, zoo ver mijn herinnering reikt. Daarin werd uitgezegd, elken dag weer, zwaar lichamelijk en geestelijk leed. Vooral ook geestelijk leed, want voorwaar zij had charge d'âmes.

* * *

Wat zij, die zestig jaar lang lief en leed met CATHARINE VAN TUSSENBROEK heeft gedeeld, aan haar verliest, wat zij geweest is voor haar familie, het zijn niet de bladzijden van het *Tijdschrift voor Geneeskunde*, waarop dat moet worden gezegd.

CORNELIA DE LANGE.

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

Provinciale Overijselsche en Zwolsche Courant

9 MEI 1925

Binnenlandsch Nieuws.

— Dr. Catharina van Tussenbroek †. Op de begraafplaats Zorgvlied bij Amsterdam is het stoffelijk overschot van dr. Catharina van Tussenbroek teraardebesteld. Met haar zuster, Hendrika van Tussenbroek, stonden om de groeve veel vooraanstaande figuren in de Nederlandsche vrouwenbeweging, hoogleeraren in de geneeskunde en artsen, en ook veel dankbare patiënten van de overledene. Talrijke bloemstukken dekten de baar.

Namens de vrouwelijke artsen bracht dr. Mariana van Herwerden een laatsten groet aan de doode, die beantwoordde aan de hooge eischen, welke aan de gestudeerde vrouw te stellen zijn: een fijn, helder verstand, een warm diep gemoed, en groote onversaagdheid.

Prof. W. Winkler herinnerde er aan, dat de nu overledene de eerste vrouw was, die omstreeks 1875 op onze studentenvereeningen verscheen en den ernstigen medischen weg zou gaan. Zij had het niet gemakkelijk in die dagen; de ridderlijken moesten haar soms in bescherming nemen. Ik heb nog wel eens moeilijkheden met haar gehad, zoo zeide prof. Winkler, en in dien tijd vlotte de omgang tusschen ons minder. Ze vond mij dom, ik vond haar arrogant. Zij arrogant, die door bescheidenheid zoo uitmuntende kleine verschijning, al wist zij dan ook, wat zij wilde. Uit die schermutseling is echter tusschen Kaatje, zooals zij in de wandeling genoemd werd, en mij een zoo goede, bestendige, trouwe vriendschap ontstaan, als er slechts weinige worden gevonden. Zij laat een spoor na, een lichtend voorbeeld voor wie zich met hun heele wezen aan idealen willen geven. En wie haar gekend hebben als ik, weten, welk een liefde en welk een trouw van haar uitging.

Mej. Anna Polak sprak ten slotte namens de Nationale Vereeniging voor Vrouwenarbeid, waarvan dr. Catharina van Tussenbroek eere-voorzitster was.

Een familielid dankte voor de aan de nagedachtenis der doode bewezen eer.

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

De Stad „Amsterdam“

14 MEI 1925

Dr. Catharina van Tussenbroek,
de bekende en begaafde vrou-
wenarts, is hier ter stede op
72-jarigen leeftijd overleden.

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

Hollandsche Revue

12 JUNI 1925

Hoeveel vrouwen zijn geen dank verschuldigd aan dr. Cath. van Tussenbroek, vrouwen, die stil en gedrukt bij haar kwamen, die het spreken moeilijk viel.

Hoe kon zij die vrouwen, op haar kalme, hartelijke wijze tot spreken krijgen. Wat al verborgen leed heeft zij aangehoord en hoe heeft ze dan getroost, gesterkt.

En de vrouwen, die angstig waren voor een operatie, liever het kwaad lieten zitten, dan in te laten grijpen, hoe heeft ze die bemoedigd, zóó, dat ze bij het verlaten van de spreekkamer flink en vastbesloten waren.

Dit kleine, tengere vrouwtje, dat zoo stil haar weg ging en in allen eenvoud leefde, heeft het tot groote daden gebracht, zóó, als slechts weinigen onder de vrouwen. Laten wij haar nagedachtenis eeren en laat het vele goede en schoone dat zij deed gememoreerd worden in een daad, die haar naam ook voor die na haar komen en zich aan de studie wijden, onsterfelijk maakt.

Van Dr. Marianne van Herwerden, die in de „Groene” een artikel aan de nagedachtenis van Dr. van Tussenbroek wijdde, is het schoone idee uitgegaan, de nagedachtenis van haar gestorven collega te eeren door de stichting van een fonds voor studeerende vrouwen, waaraan Dr. van Tussenbroek's naam verbonden blijft.

Laten de vrouwen, die zooveel dank verschuldigd zijn aan de overledene, en ook die, welke trotsch zijn op eene, die de naam vrouw zoo hoog hield, zich vereenigen en bijdragen tot het stichten van een zoo goed en schoon doel.

Dr. van Herwerden, Parkstraat 47, Utrecht, (giro C. A. B. van Herwerden 35746) is gaarne bereid bijdragen tot dat doel in ontvangst te nemen.

E. B. B.

CORRESPONDENTIE.

Mevrouw D. te A.

Een zijden blouse waarop een biesje van zwarte zijde kunt u gerust wasschen in een lauw sopje van Lux. Naspoelen met koud water en ophangen met de mouwen naar boven.

Zeemleëren handschoenen ook in een lauw sopje, de zeep er echter niet uitspoelen, maar ze zoo als ze uit het sopje komen ophangen en in de zon laten drogen.

L. v. Br. te R.

U iedere week te laten manicuren is een kostbare geschiedenis. Met een beetje geduld en goeden wil kunt u de nagels best zelf in orde houden. Hoofdzaak is, de nagelriemen

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:

oorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

Het Centrum (Amsterdam)

23 MEI 1925

Cath. van Tussenbroek, †
*Op 72-jarigen leeftijd is te
Amsterdam overleden de
bekende vrouwenarts, Dr.
Catharine van Tussenbroek*

MAANDBULLETTIN

VAN HET

Nationaal Bureau voor Vrouwenarbeid

ONDER REDACTIE VAN:

ANNA POLAK, Directrice en MARIE HEINEN, Adjunct-Directrice

Adres van het Bureau:
VAN SPEIJKSTRAAT 30, 's-GRAVENHAGE

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling: f 2.50 p. jaar
voor leden; f 3.— voor niet-leden.

Losse nummers, zoolang de voorraad strekt, f 0.30

Dr. CATHARINE VAN TUSSENBROEK,

Eere-Presidente van onze Vereeniging, aan wie ons Bureau onnoemelijk veel te danken heeft, is 5 Mei l.l. heengegaan.

In het volgend nummer zal één en ander worden medegedeeld uit het zegenrijke leven van deze als mensch en als arts zeldzaam hoogstaande persoonlijkheid.

VOORLOOPIGE UITKOMSTEN DER BEROEPSTELLING 1920.

Reeds tweemaal hebben wij in ons Bulletin één en ander medegedeeld uit de Voorloopige Uitkomsten der Beroepstelling 1920. In October '24 vermeldden wij de aantallen vrouwen, werkzaam als ondergeschikten in de eerste 23 bedrijfsklassen; terwijl wij in December d.a.v. vergelijkende cijfers gaven omtrent het aantal werkkrachten in de nijverheidsklassen; den landbouw; handel, verkeer, crediet- en bankwezen, verzekeringswezen; en huiselijke diensten, in 1909 en 1920, in verband met den groei der bevolking.

Thans (d.w.z. 31 Maart l.l.) verstrekt het Maandschrift van het Centraal Bureau voor de Statistiek opgaven omtrent de z.g. „beroepsindeeling”; n.l. de bezetting der beroepen zonder dat er rekening wordt gehouden met het bedrijf, waarin de beroepen worden uitgeoefend. „Alleen die beroepen zijn opgenomen”, zegt de periodiek, „waarin minstens 4000 gewone werklieden werkzaam waren.” Die beroepen omvatten 79% „van het totaal aantal personen, dat in dienstbetrekking een beroep uitoefende.”

Wij laten hieronder beroepen en totaal-

aantal vrouwelijke arbeidskrachten daarin volgen: ¹⁾

administratief personeel 36851;
banket- en koekbakker 29;
bankwerker 102;
barbier en kapper 321;
bloembollenkweker 18;
boekbinder 726;
brievenbesteller 10;
broodbakker 30;
chauffeur 0;
commissiennair, reiziger, agent 263;
diamantbewerker 984;
draaijer 98;
drukker (boekdrukkerijen) 23;
electriciën 67;
fitter 7;
glasbewerker 47;
grondwerker 0;
handzetter 23;
houtbewerker (machinaal, uitgezonderd houtdraaijer) 14;
houwer (steenkolenmijnen) 0;
huisbewaarder 1553;
huispersoneel 235067;
inspecteur, agent (bank- en verzekeringswezen) 165;
kellner 381;
kleermaker 22605;
koper- en blikslager 59;
landbouwarbeider 59151;
loopknecht en besteller 1646;
machinist 0;
magazijn- en pakhuispersoneel 3500;
metselaar 0;

¹⁾ De hier gegeven cijfers verschillen van die uit onze October- en December-Bulletins, aangezien het toen de Bedrijfs-, nu de Beroepstelling geldt.

Voor de verdeling van de vrouwelijke werkkrachten over de verschillende beroepen, is deze laatste opgave natuurlijk verreweg de belangrijkste.

meubelmaker 1;
 naaister 27062;
 onderhoudspersoneel van weg en werken
 (spoor- en tramwegen) 0;
 onderwijzer (lager onderwijs, exclusief
 vakonderwijs) 17531;
 opperman en bouwvakjouwter 0;
 ovenpersoneel (steen-, aardewerk-, glas-
 fabrieken enz.) 254;
 politie 12;
 reinigingsdienstarbeider 10;
 scheepspersoneel 64;
 schilder (met uitzondering van kunstschilder,
 kerkschilder, aardewerk- en glas-
 schilder) 19;
 schoenmaker (niet werkzaam in fabrieken)
 12;
 sigarenmaker 1366;
 sjouwter en transportarbeider 3;
 slager 0;
 sleeper (ondergronds) 0;
 smid 4;
 spinner 2016;
 spoeler 4314;
 stationspersoneel v. d. beweging (spoor-
 en tramwegen) 7;
 stoker 1;
 strijkster 6138;
 teekenaar 161;
 timmerman 0;
 treinpersoneel 0;
 tuinbouwarbeider 476;
 tuinman 52;
 vakonderwijzer (lager en middelbaar on-
 derwijs) 6509;
 veenarbeider 3170;
 venter 305;
 verplegend personeel (verpleging van
 armen enz.) 2942;
 verplegend personeel (ziekenverpleging)
 16881;
 visscher (zeevisscher) 0;
 voerman en koetsier 8;
 vormer (gieterijen) 1;
 wever 3635;
 winkelbediende 24238;
 ijzerwerker (scheepswerven) 0.

Er zijn er onder deze cijfers zeker, die verwondering wekken. In de beroepen toch van brievenbesteller, broodbakker, electriciën, fitter, schilder, smid, stoker, tuinman, voerman en koetsier, vormer, hadden wij geen vrouwen verwacht.

Wat de beroepen van broodbakker, electriciën, fitter, schilder, smid, tuinman, voerman en koetsier betreft, daar kunnen de vrouwelijke arbeidskrachten werkgeefsters zijn, die de zaak van vader of echtgenoot voortzetten zonder zelve dat bepaalde vak

te beoefenen; al is het vreemd, dat onder dezulken een vrouwelijke broodbakker, 3 vrouwelijke electriciëns, 1 vrouwelijke fitter, 7 vrouwelijke schilders en 6 vrouwelijke tuinlieden, allen werkgeefster, zouden voorkomen beneden de 18 jaar.

De 10 brievenbestelsters kunnen wellicht hulp-telegrambestelsters zijn, of vrouwen die — ten plattenlande — tijdelijk den dienst waarnemen voor een zieken of invaliden echtgenoot.

Maar de vrouwelijke stoker en de vrouwelijke vormer blijven ons een raadsel.

Eveneens vragen wij ons af, wat te denken van de in hetzelfde staatje opgegeven 92 mannelijke naaisters, waarmede géén kleermakers bedoeld kunnen zijn. Want dezen worden afzonderlijk vermeld, ten getale van 15.568

En, ofschoon wij wisten dat — ten gevolge van de invoering, krachtens de Arbeidswet 1911, van den vrijen Zaterdagmiddag voor vrouwen alleen — hier en daar strijksters door strijkers waren vervangen, wij dachten toch in de Beroepstelling 1920, vooral nadat de Arbeidswet 1919 den vrijen Zaterdagmiddag ook voor de mannen verplicht had gesteld, geen 42 mannelijke werkkrachten in dat beroep aan te treffen.

Met de mogelijkheid van onjuiste beroepsopgave moet uitteraard rekening worden gehouden bij dit, evenals bij andere cijfers.

JUBILEA VAN NEDERLANDSCHE VROUWEN, TUSSCHEN 1 SEPTEMBER 1924 EN 1 MEI 1925 HERDACHT.

Hebben wij tegenwoordig aan den eenen kant zeer korte dienstbetrekkingen, in het bijzonder op huishoudelijk gebied, te betreuren, zóó kort dat werkgeefster en werknemster elkaar ter nauwernood leeren kennen, anderzijds blijken de herdenkingen van langdurigen trouwen dienst veel talrijker, dan men a priori geneigd zou zijn te veronderstellen. In Haarlem bijv. werden in Augustus '24, dus in ééne gemeente en in ééne maand, niet minder dan 3 gouden medailles door de afdeeling van de Vereeniging van Huisvrouwen uitgereikt

De zilveren jubilea van dienstboden kunnen wij dan ook, wij deelden dit reeds herhaaldelijk mede, zoowel wegens hun aantal als omdat ze hoogst onvolledig te onzer kennisse komen, niet in ons Bulletin vermelden.

Voor nog langduriger diensttijd, vermoedelijk van 40 jaar of meer, mochten in de laatste 8 maanden de bronzen eere-medaille

MAANDBULLETIN

VAN HET

Nationaal Bureau voor Vrouwenarbeid

ONDER REDACTIE VAN:

ANNA POLAK, Directrice en MARIE HEINEN, Adjunct-Directrice

Adres van het Bureau:

VAN SPEIJKSTRAAT 30, 's-GRAVENHAGE

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling: f 2.50 p. jaar
voor leden; f 3.— voor niet-leden.

Losse nummers, zolang de voorraad strekt, f 0.30

Dr. CATHARINE VAN TUSSENBROEK. †

Nennt man die besten Namen,
So wird auch der ihre genannt.

Toen op den 5en Mei, na langdurig met geestkracht gedragen lijden, DR. CATHARINE VAN TUSSENBROEK heenging, verloor Nederland één van zijn grootste zoowel als karakteristiekste persoonlijkheden.

Niet alléén, ofschoon ongetwijfeld in de eerste plaats, op medisch gebied ligt hare beteekenis.

Dr. van Tussenbroek's levenswerk: als arts voor de algemeene praktijk, tevens als specialiste voor verloskunde en vrouwenziekten, te Amsterdam; de belangrijke microscopische onderzoekingen, die zij verrichtte tijdens haar samenwerking met Dr. Mendes de Leon in diens kliniek; de artikelen, die zij de laatste 30 jaar schreef in het Tijdschrift voor Geneeskunde, evenals hare bijdragen in de Gynaecologische Rundschau; haar grootere wetenschappelijke werken, waarvan het eerste, het proefschrift waarop zij 23 Mei 1887 cum laude promoveerde, aanstonds de aandacht trok . . . ., het staat alles op zoo hoog peil, dat het boven den lof van den vakgenoot laat staan van den leek verheven is . . . .

Als lid van de commissie tot afneming der artsexamens, lid der redactie van het Tijdschrift voor Geneeskunde, lid van het hoofdbestuur van de Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst, secretares der Gynaecologische Vereeniging, en overal elders waar zij medewerkte tot verheffing van de gemeenschap waarvan zij zoo bewust deel uitmaakte, heeft zij, om de woorden te herhalen, door professor Winkler aan hare groeve gesproken, „een lichtend spoor nagelaten” . . . .

Door de beroemdsten onzer hoogleeraren in de medicijnen werd Dr. van Tussenbroek als evenknie beschouwd. Met verscheiden hunner verbond haar een levenslange vriendschap. Naar aanleiding van haar in 1911

uitgegeven werk over „De Ontwikkeling van de aseptische Verloskunde in Nederland” verzocht Treub haar over dit onderwerp eenige colleges te geven, terwijl hij zelf plaats nam in de collegebank. En ware zij geen vrouw geweest, ongetwijfeld zou haar, toen jaren geleden één der leerstoelen in de gynaecologie open kwam, een professoraat zijn aangeboden, als openlijke erkenning van hare in den kring der deskundigen algemeen geweten wetenschappelijke superioriteit . . . .

Toch, niet uitsluitend tot de medische wetenschap, en de praktische toepassing daarvan in het beroep dat haar lief was, beperkte zich deze veelzijdige persoonlijkheid. Haar belangstelling ging uit naar het volle maatschappelijk leven. Ook naar de vrouwenbeweging, die zij, eenerzijds door haar voortreffelijke prestaties, anderzijds door haren pioniersarbeid — want al was ALETTA JACOBS haar in Groningen en Amsterdam voorgedaan, in het conservatieve Utrecht heeft CATHARINE VAN TUSSENBROEK het pad gebaad — als slechts weinigen heeft gediend.

Wij denken in dit verband aan hare klassiek geworden rede over „Het Tekort aan Levensenergie bij onze jonge Vrouwen en Meisjes”, uitgesproken op de Nationale Tentoonstelling van Vrouwenarbeid in 1898; en aan hetgeen ons Bureau van 1910 tot 1916: de periode waarin onze donkere jaren liggen, toen zelfs ons bestaan werd bedreigd, aan den nooit falenden steun van de toenmalige vice-presidente en presidente van ons bestuur te danken heeft . . . .

Met diepen eerbied wordt overal in den lande haar naam genoemd; ook door menschen, die nooit in de gelegenheid waren haar pittig woord te hooren, of persoonlijk onder de bekoring te komen van dat klare bezonken oordeel, steeds in ongemeenen vorm geuit; van die aandoenlijke eenvoud en bescheidenheid, dat volslagen gemis aan ijdelheid en wereldschen zin . . . .

Zóó staat Dr. Catharine van Tussenbroek's

figuur in onze Nederlandsche samenleving: kind van haar tijd, voor zoover de lichtbewogenheid van haar gemoed, haar ruimte van blik, haar open oog voor nieuwe noden en behoeften betreft; — behoorend tot de besten van alle tijden, door den adel van haren geest en haar karakter, over welks gestrengheid — strengheid voor zichzelf bovenal — een voortdurend mildere wijsheid glansde....

**JUBILEA VAN NEDERLANDSCHE
VROUWEN, TUSSCHEN 1 SEPTEMBER
1924 EN 1 MEI 1925 HERDACHT.**

(Vervolg.)

Ook het heengaan van Mw. RIS, die 30 jaar als onderwijzeres bij het openbaar onderwijs te Rozenburg werkzaam was; Mw. A. K. VAN RIET, gedurende 20 jaar hoofd eener meisjesschool te Rotterdam; en Mw. J. A. SCHÄFER, die lange jaren het onderwijs diende, als directrice en eigenares van de „school van Juffrouw Hoitsema”, daarna als leerares en medeleidster van de meisjesafdeeling van de school der Rotterdamsche Schoolvereeniging, werd zeer betreurd.

Toespraken van officieele personen, onderwijs-autoriteiten, de collega's met wie zij samenwerkten, oud-leerlingen en leerlingen, door haar gevormd; bloemen; geschenken..... hebben die gevoelens van waardeering, vriendschap en dankbaarheid vertolkt; aldus vriendelijk de periode van arbeid afsluitend, die van welverdiende rust inluitend.

Mw. Ris werd bij haar treffende huldiging o. a. toegesproken door den burgemeester van Rozenburg en den voorzitter der Oudercommissie voor de Rozenburgsche openbare scholen.

Mw. van Riet mocht o. a. een hartelijken afscheidsgroet in ontvangst nemen van den Franschen consul te Rotterdam, die haar dankte voor de liefde voor de Fransche taal, die zij bij haar leerlingen wist aan te kweken.

Terwijl van Mw. Schäfer in 't bijzonder werden herdacht haar lessen in Duitsch en kunstgeschiedenis en de schoolreisjes in binnen- en buitenland, die bij de deelnemers een onvergetelijken indruk achterlieten.

Van de jubilea van de dames P. M. VAN DEN BOS, hoofd eener Christelijke Bewaarschool te Rotterdam; M. A. BRUSSE te Bloemendaal, oud-hoofdbestuurslid van de Vereeniging van Christelijke Bewaarschoolonderwijzeressen in Nederland; J. SLUYTER, die laatstelijk de Da Costaschool te Rotterdam leidde; en K. VAN WEST te Utrecht, bleef iedere zweem van weemoed vreemd. Immers, met bloemen, toespraken en druk bezochte receptiën werd een 25-jarige

vruchtbare werkzaamheid bij het Christelijk Fröbelonderwijs herdacht, terwijl van scheiden nog geen sprake behoefde te zijn.

Een goede feest, professie-feest, werd door de Eerwaarde zuster FRANÇOISE DE BORGIA (in de wereld Mw. ALLEGONDA REIJERS) gevierd, die reeds op 17 jarigen leeftijd den sluier aannam als zuster van het gezelschap J. M. J., en geheel haar kloosterleven aan onderwijzen heeft besteed; ruim 40 jaar in het Pensionaat te Batenburg, den laatsten tijd te Beesd. „Het Centrum” wijdt haar waardeerende woorden, daarbij vooral prijzend den ijver, de godsvrucht, de liefde voor kinderen, van „deze voorbeeldige kloosterlinge”.

Onder groote belangstelling vierde de Eerwaarde ZUSTER OVERSTE van het Klooster der Franciscanessen van de H. Familie te Groningen, wier portret in „Het Centrum” verscheen, haar zilveren professiefeest; terwijl de verdiensten van Mw. E. EVENS (MOEDER VINCENTIA), Overste der Zusters van de Orde der Franciscanessen te Roosendaal, van regeeringswege erkend werden door hare benoeming tot ridder in de Oranje-Nassau-Orde.

Aan Mw. A. B. BLINKERT—BEUVENKAMP, die op bescheidener post, n.l. als kosteres van de Christelijk Gereformeerde Kerk te Doesburg, gedurende een reeks van jaren de gemeenschap diende, werd de zilveren eere-medaille van de Oranje-Nassau-Orde toegekend.

In de verpleegwereld vinden wij van 4 jubilea melding gemaakt; en wel 3 zilveren feesten en een afscheidshuldiging.

Zuster G. BENSCHOP, hoofdverpleegster der Vrouwenafdeeling van de Valeriuskliniek te Amsterdam;

Zuster J. P. L. RAMAN, hoofdverpleegster der afdeeling van Dr. Schoemaker in het Gemeente-Ziekenhuis aan den Zuidwal te 's-Gravenhage;

en Zuster, of liever „Moeder”, A. BROUWER, directrice van het Herstellingsoord „Bosch en Heide” van het Witte Kruis, voordien directrice van het Gemeente-Ziekenhuis te den Helder, in een sympathiek stukje van den Heer Ad. ter Cock in Het Witte en Groene Kruis van 10 April l.l. de „recht door zee”-Directrice genoemd, — hebben zich sinds 25 jaar aan het nobele werk der ziekenverpleging gewijd. Alle drie leidende krachten hadden blijken van hartelijke waardeering voor haren arbeid in ontvangst te nemen, en zullen ongetwijfeld met voldoening op haar feestdag: zichtbaar blijvende mijlpaal op den levensweg, terugzien.

Onder buitengewone belangstelling heeft de plechtige huldiging plaats gehad van Zuster A. P. A. MEURSINGE, hoofdverpleegster der afdeeling van Prof. Koch in het

Academisch Ziekenhuis te Groningen, die haren werkkring ging verlaten.

In de toespraken van Dr. W. H. Mansholt, geneesheer-directeur; Mr. B. ten Bruggen Cate; professor Koch; Mw. Granpré Molière, die namens de Commissie van oud-patiënten optrad; Dr. van Gulik en Dr. de Bloeme, die de adsistenten en oud-adsistenten vertegenwoordigden; Zuster Post en Zuster Nieuhuis, resp. de gevoelens vertolkend van de collega's hoofdverpleegsters en verpleegsters, klonk steeds weer opnieuw de toon van genegen waardeering voor het karakter zoowel als voor de capaciteiten van deze even zachte en tactvolle als krachtige persoonlijkheid. Hoofdverpleegster Meursinge blijkt niet alleen een voortreffelijke pleegzuster, docente en organisatrice, maar ook — Dr. Mansholt legde er den nadruk op — een „beminnelijke chef” te zijn geweest.

Zegenrijk arbeidend op vele gebieden in de openbaarheid van het maatschappelijk leven, heeft TITIA VAN DER TUUK in intiem besloten kring haar 70en verjaardag herdacht. Zij heeft dat waarschijnlijk gedaan in ootmoedige stemming; zij mocht het doen met rechtmatigen trots. Want zij heeft haar leven rijk weten te maken als weinigen.

Van den tijd af, dat zij als jong meisje voor f 400 's jaars een klasse van 80 kinderen leidde op de openbare school te Borkulo, en na die dagtaak 's avonds nog lessen nam in Engelsch en Duitsch — men stelde toen andere eischen aan zichzelf dan tegenwoordig! — heeft zij haar volle energie besteed aan het verbeteren van hetgeen zij, al opmerkend en nadenkend, als sociale misstanden had leeren beschouwen. Geheelonthouding, vegetarisme, anti-vivisectie-beweging, reinlevens-beweging, anti-militairisme, vrouwenbeweging, al deze en andere, verwante strevingen heeft Titia van der Tuuk in woord en geschrifte krachtig bevorderd. Ontelbare malen is zij opgetreden; ook in tijden, toen voor het spreken over onderwerpen als gelijke moraal voor man en vrouw nog heel wat zedelijke moed werd vereischt. Een eerbiedwaardigen stapel vormen zoowel de van hare hand verschenen vertalingen van paedagogische en populair-wetenschappelijke werken, als hare oorspronkelijke pennevruchten: sprookjes, novellen, boeken van propagandistischen aard, waarvan sommige reeds herdrukken mochten beleven.

Titia van der Tuuk hoopt „ook verder nog eenige steentjes bij te dragen tot het verkrijgen van een betere, schoonere, rechtvaardiger en daardoor gelukkiger toekomst”. Wij hopen het met haar, dankbaar voor 't vele dat zij tot dusver voor de gemeenschap deed.

Op geheel ander terrein lag de werkzaamheid van Mw. C. KEMPERS-STUTTERHEIM, wier portret het Handelsblad gaf, ter

gelegenheid ook van haren 70en geboortedag; en die, van het tijdstip af, dat zij, als 20 jarige jonggetrouwde met haar man naar Indië gaande, de manschappen-verblijven op de boot bezocht, de belangen van de soldaten in onzen Oost en hun zoo vaak ten onrechte gesmade inlandsche levensgezellen met warmte behartigde.

Midden in den arbeid nog staat Mw. G. P. PIERSMA, die met haar echtgenoot gehuldigd werd, toen zij 25 jaar lang als directeur en directrice van het Stedelijk Armenhuis te Utrecht hun beste krachten hadden gegeven. In officieele toespraken namens het Burgerlijk Armbestuur en het personeel van de Almoezenierskamer werd hun toewijding voor de verpleegden geprezen; terwijl geschenken de waardeerende woorden begeleidden.

Niet minder dan 50 jaar hebben de gemeenschap gediend Mw. de Wed. M. CHRISTMANN—SCHMITZ, als bestuurslid, tevens gedurende 42 jaar als penningmeesteres, van de afdeeling Amsterdam van „Arbeid Adelt”; en

Mw. A. W. C. SCHOLTEN als secretares, later bovendien directrice van het Bemiddelings- en Voorlichtingsbureau der afdeeling Leiden van „Tesselschade”.

Beide functionaressen mochten bij haar gouden jubileum huldeblijken in ontvangst nemen als bewijzen van diepe erkentelijkheid.

Toen Mw. M. E. AVIS, na bijna 33 jaar — zooals De Schakel van Januari '25 schrijft — „met buitengewonen ijver en met een warm hart” de belangen te hebben verzorgd der aan haar toevertrouwde gezinnen, wegens hoogen ouderdom en vertrek uit de gemeente hare functie van districtbezoekster van „Liefdadigheid naar Vermogen” nederlegde, werd haar door haar district en tevens door het Bestuur van het Genootschap „voor haar veeljarige trouwe en krachtige medewerking” hulde en dank gebracht.

Moet het Genootschap den steun van Mw. Avis missen, die van Mw. MARIE C. DE MAREZ OYENS—REYNVAAN, welke haar 40 jarige werkzaamheid herdacht, eerst als voorzitter van het Dames-Comité der Commissie voor Huisbezoek, sinds 1891 als voorzitter van District 62, mag gelukkig vooralsnog behouden blijven.

Het is voor Mevrouw de Marez Oyens een opeenvolging van jubileum-data geweest. Immers, toen zij in de bestuursvergadering van 11 Februari l.l. van de Amsterdamsche Vereeniging voor Gezondheids- en Vacantie-kolonies door den ondervoorzitter, Dr. Gantvoort, werd gehuldigd, vierde zij tevens haar koperen feest als presidentie dier Vereeniging.

En niet alleen op het gebied der wel-dadigheid beweegt zich deze nog altijd

krachtige, pittige figuur; ook op het muziekleven der hoofdstad is de gade van één der oprichters van het Concertgebouw, die na den dood van haar man in belangstelling voor alles wat de toonkunst en hare beoefenaars betreft geenszins verflauwde, van invloed en beteekenis geweest.

Ook van onze scheppende en herscheppende kunstenaressen vallen herdenkingsdagen of -data te boekstaven.

HENDRIKA VAN TUSSENBROEK's 70e geboortedag werd door v. W. (esthree) in „Caecilia — Het Muziekcollege” herdacht. Met geestdrift schrijft recensent over „haar menigmaal teere, maar vooral geestige, pittige, frissche, sterk beeldende muziek”, om te eindigen met de woorden: „Wie zou haar niet zegenen, die zóó schoonheid aan de kinderen brengt en zóó hun liefde heeft”.

Dat van CATHARINE VAN RENNES' sprankelend „Zonnelied” de 50e druk verscheen in een fraaie jubileum-uitgave, is een gebeurtenis, wegens haar zeldzaamheid zeker een herdenking en gelukwensch waard. En van harte gaarne sluiten wij ons aan bij den muzikalen medewerker van de Nieuwe Rotterdamsche Courant, waar hij hoopt, „dat de begaafde componiste, levenslustig en gezond, den 75en druk mag beleven.”

Een hartelijk gevierd gouden jubileum, een warme afscheidsplichtigheid, viel drie onzer actrices ten deel. Volle zalen op haar tournées, geestdriftige toejuichingen, telegrammen, toespraken van tooneelliefhebbers, confraters en „con-sorors”, bloemen, geschenken . . . . . hebben telkenmale een recht feestelijke stemming geschapen.

MARIE VAN WESTERHOVEN, de „ras-echte artiste”, — de karakteristiek ontleenen wij aan de rede van den Heer Paul Miche — die het publiek weet „aan te grijpen, te overtuigen en te ontroeren”, zal van alle loftuigingen, na een 50 jarige tooneelloopbaan van vele op artistiek gebied gezaghebbende zijden haar toegevoegd, wellicht het diepst getroffen zijn door de spontane ontboezeming van Cor van der Lugt Melsert, dat zij „meer talent heeft in haar pink dan menigeen, die tegenwoordig na 12¹/₂ jaar voor volle zalen jubileert, in zijn heele lichaam.”

Aan MINA BUDERMAN—VAN DIJK, die, 73 jaren oud, maar jong van hart en met door de jaren niet gebluschten humor, afscheid nam van het tooneel, werd te Amsterdam een ware ovatie gebracht. De ouderen toch onder het publiek herinnerden zich de triomfen der operetten-zangeres, toen Mina Buderman, optredend bij Prot, door haar kunst furore maakte. De toezegging, dat men haar nog wel eens als gast terug zou zien, werd met geestdriftig applaus begroet.

Niet minder warm is het afscheid geweest

van EVELINE VAN BEEM—KAPPER, de „zoo bescheiden, maar waarachtige tooneelspeelster” — aldus Het Handelsblad —, die bijna 60 jaar lang aan het tooneel verbonden is geweest. Zullen de woorden van lof en dank, de mededeeling dat Lizzie Ansingh haar portret zal schilderen in de rol die haar het liefst is, de 75 jarige hebben verkwikt, boven alles zal de ervaring haar goed hebben gedaan, hoe levendig de herinnering bleef aan haar overleden man. Immers, het huwelijk van het echtpaar van Beem—Kapper, waarvan wel eens getuigd werd „klein maar dapper”, heeft behoord tot die ideale echtverbintenissen, waarin niet slechts liefde en harmonie, maar bovendien een gezamenlijk vervulde arbeidstaak, het leven tot een hoog peil hieven . . . .

Achter de schermen haar kleine maar onontbeerlijke rol vervullend, heeft Mw. E. VIËTOR—SAMSON haar 40 jarige werkzaamheid herdacht als kledster bij verschillende tooneelgezelschappen; momenteel bij dat van de Heeren van der Horst en Musch. Aan belangstelling heeft het niet ontbroken.

Komt de actrice telkens opnieuw in persoonlijk contact met het publiek, niet aldus de woordkunstenares. De invloed dien deze oefent, de gevoelens van liefde en dankbaarheid die zij opwekt in de harten van wie van hare kunst genoten, zijn van anderen aard. Ze behoeven er niet minder wezenlijk, niet minder diep om te zijn.

Van den 70en geboortedag van SUZE MAATHUIS—ILCKEN, door de Haagsche Vrouwenkroniek gememoreerd, is dan ook ver buiten den kring van familie en vrienden notitie genomen. Haar uitgever, de Heer van Goor, vierde het jubileum van de bekende schrijfster van kinderboeken door de uitgave van een nieuw, onlangs door haar geschreven, prentenboek, getiteld „Groote-moes”.

ANNIE SALOMONS, wegens huwelijk vertrekend naar onzen Oost, heeft in enthousiaste artikelen in de pers, heeft ook aan het haar aangeboden diner onder presidium van Johan de Meester, waar tal van bekende letterkundigen aanzaten en waar o.a. Marie van Zeggelen een groet uit Indië bracht, kunnen ervaren, hoe haar kunst, niet het minst in de rijen der best tot oordeelen bevoegden, wordt hooggeschat.

De 60e verjaardag van AUGUSTA DE WIT gaf een welkome aanleiding, om in tal van periodieken — wij denken in het bijzonder aan de opstellen, in het Litterair Bijblad van de Nieuwe Rotterdamsche Courant aan de mede-arbeidster van zoovele jaren gewijd — de eerbiedige bewondering uit te spreken voor deze stille werkster, deze „érudite par excellence”, deze schepster van subtiële schoonheid.

IN MEMORIAM
Dr. CATHARINE VAN TUSSENBROEK

4 AUGUSTUS 1852—5 MEI 1925

door JACOBA F. D. MOSSEL

Met blijdschap — er kan waarachtige blijdschap zijn in echte droefheid — nam ik op mij met enkele woorden Dr. Catharine van Tussenbroek te herdenken in „De Vrouw en haar Huis.”

Bij haar graf op Zorgvliet werd getuigd door Prof. Dr. C. Winkler van de onderlinge waardeering en onafgebroken vriendschap tusschen haar en hem, die haar in haar loopbaangevolgd heeft sedert 1876. Hij sprak van haar plichtgevoel, van haar trouw, van haar liefde voor haar levenswerk, van haar eenvoud — en haar durf. „Een lichtend spoor laat gij na. Gij zult niet vergeten worden. Rust zacht.”

Dr. Marianne van Herwerden en Anna Polak getuigden van den arbeid en den invloed van de vrouwen-arts en van de feministe. Zij spraken van haar wetenschappelijk werk; zij spraken van de kracht en den troost die van haar uitging aan het ziekbed, in het huisgezin, in de vergaderzaal, in het gemeenschapsleven; zij spraken vol eerbied en liefde van deze merkwaardige vrouw.

En in de groote schare, die met gebogen hoofd

toeluisterde, waren er velen, die, zoo zij hadden gesproken, niet anders gezegd zouden hebben dan: lieve dokter, lieve Catharine van Tussenbroek, we kunnen niet uitzeggen wat ge voor ons geweest zijt als arts en als mensch. Wij danken u!

Zij is een lichtpunt geweest, een lichtend spoor laat zij na.

De studietijd werd haar niet gemakkelijk gemaakt door niet-begrijpende, onridderlijke studenten, doch zij begreep van den beginne en liet geen bitterheid over miskenning toe in haar ziel. De strijd om het bestaan — toen ze haar doel bereikt had — voerde zij alleen met de zuiverste middelen. Zij gaf zich en vroeg niet naar lof of loon. Haar praktijk en haar leven waren één voor haar. Sterk stond zij op het gebied van het innerlijk leven, zuiver geestelijk, vrij van eerzucht en ijdelheid. Zij vroeg voor zich zelve alleen die kostelijke

vrijheid van eerlijk mensch te zijn in al wat zij deed en wilde. Tegen onrecht en hardheid anderen aangedaan kwam zij op; het onrecht, haarzelve aangedaan, ging ze glimlachend voorbij — of merkte 't niet eens.

DR. CATHARINE VAN TUSSENBROEK

In haar huis — ik schrijf voor „De Vrouw en haar Huis” — was ze beminnelijk en bemind, een moeder voor de jongere familie-leden, een trouwe zuster voor de oudere zusters en voor de jongere zuster — de begaafde en lijdende Hendrika — de sterke bron van moed, voor de vriendin harer jeugd *de vriendin* tot het einde.

En voor wie in nauwere aanraking met haar mocht komen was zij het stalende, warme, heerlijke voorbeeld van „de mensch meest mensch en daardoor meest tot heil.” De kleine gestalte huisde een grooten geest, die straalde uit de tintelende oogen en klonk in den harmonischen lach. Geestig als weinigen

kwetste ze nooit en haar verontwaardiging was altijd edel en beschamend.

Als feministe had ze de vrouwenbelangen zeer lief, doch boven de vrouwenbelangen stelde zij de belangen der menschheid. Voor een onafhankelijke politiek sprak zij zich uit met groote geestdrift en overtuiging. Onafhankelijk op ieder terrein was ze aanhankelijk aan de beste levensgoederen en open voor de beste aspiraties op ieder gebied.

Zij heeft gewerkt zoolang het dag was voor haar. Nu rust zij in het mysterie van den dood, en die haar gekend hebben, bewaren haar levend beeld in hun hart als in hun Campo Santo.

„FONDS DR. CATHARINE VAN TUSSENBROEK”. 1926

's-GRAVENHAGE, 5 Mei — Gemeld wordt: Op 28 April l.l. kwam de stichting tot stand van het „Fonds dr. Catharine van Tussenbroek”, hetwelk beoogt de wetenschappelijke opleiding en de wetenschappelijke studie van Nederlandsche vrouwen te bevorderen en dat doel in het bijzonder tracht te bereiken door studeerenden of gestudeerd hebbenden vrouwen een toelage te geven voor studiereizen of voor hulpmiddelen, verband houdende met hare studie.

Zoodra er toelage zal worden verstrekt, zal dat aan de universiteiten en in de pers worden bekend gemaakt.

De stichting is gevestigd te Utrecht.

Het bestuur wordt gevormd door de dames dr. M. A. van Herwerdel., lector aan de Rijksuniversiteit te Utrecht, voorzitter, dr. Cornelia de Lange, kinderarts te Amsterdam, dr. C. Serrier, privaats-docente aan de Rijksuniversiteit te Leiden, professor dr. Tine Tammes, buitengewoon hoogleeraar aan de Rijksuniversiteit te Groningen en Anna Polak, directrice van het Nationaal Bureau voor Vrouwenarbeid te 's-Gravenhage, secretaresse-penningmeesteresse.

Liefs. bij laatstgenoemde, doch ook bij de overige bestuursleden worden steeds gaarne bijdragen ingewacht van degenen, die — hetzij om de nagedachtenis van dr. Van Tussenbroek te eeren, hetzij ter wille van het doel, of wel door beide drijfveeren bewogen het Fonds alsnog wenschen te vergrooten.

PERS-INFORMATIEN

JOHs. VAN HAARLEM Gzn., Directeur

Kantoor:

Spoorbaanstraat 8, bij de Grensstr. en Weesperzijde
AMSTERDAM

Opgericht 1 April 1895,

Opgericht 1 April 1895

Lochemsche Courant

5 JAN 1926

NAMEN DER HERINNERING.

Wanneer wij de necrologie van het afgelopen jaar met aandacht doorzien, dan moet het ons treffen hoe 1925 ons zeer vele van onze landgenooten heeft doen ontvallen. Vooral werd de wetenschap zwaar getroffen door het verscheiden van enkele beroemde en beminde hoogleraren, maar ook groote kunstenaars en staatslieden ontvielen ons dit jaar door den dood. In breede kringen onzer samenleving heerscht nog rouw over het verlies van zoo vele mannen en vrouwen, die steeds al het hunne hebben gegeven voor het geestelijk en stoffelijk welzijn van ons land.

In het begin van Januari stierf te Den Haag op 76-jarigen leeftijd de door het gehele land bekende Opperrabijn A. van Loen, een man, die door zijn bijzondere karaktereigenschappen en groote geleerdheid in Israëlitische kringen zeer geacht werd. Amsterdammer van geboorte, leefde hij lange jaren te Groningen en Den Haag. Na

zijn candidaats in de klassieke letteren, legde hij met gunstig gevolg in 1874 het Mozes-examen af. In 1881 werd hij rabbijn te Amsterdam, op 5 Augustus 1888 opperrabijn te Groningen, waar hij zich vooral zeer bemind wist te maken. In 1903 werd hij opperrabijn te Den Haag, welke functie hij tot aan zijn dood bekleedde.

De overledene was ridder in de orde van den Ned. Leeuw en droeg het eereteeken 1e Klas van het Oostenrijksch Roode Kruis.

Op 20 Januari overleed te Arnhem Prof. W. Mallinckrodt, rustend hoogleeraar vanwege de Nederl. Herv. Kerk te Groningen. De overledene was in 1903 hoogleeraar geworden en heeft verschillende geschriften het licht doen zien. O.a. zijn van hem bekend: Panopticum, Liederen en Gedichten en ook een bundel uitspraken over kerkelijke en godsdienstige vraagstukken.

Zeer plotseling overleed te Utrecht de heer Ir. F. A. Hamburger, lid der firma de Erven A. E. Hamburger, van de Utrechtsche walswerken aan het Merwedekanaal. Hij was lid van den raad van beheer der jaarbeurs en voorzitter der Utrechtsche Afdeling van de Maatschappij van Nijverheid en Handel, lid van de Kamer van Koophandel en bestuurslid der Utrechtsche Handelsvereniging.

In het St. Elisabeths gasthuis te Haarlem overleed op 3 Februari de uit vroegere jaren wereldberoemde wielrenner en schaatsenrijder Jaap Eden, in den ouderdom van 51 jaar. Op 14 Januari 1893 was hij wereldkampioen schaatsenrijder geworden; een onvergetelijke gebeurtenis voor de Nederl. IJssport. Eden was voor alles een tacticus en daarbij een eerlijk sportman, een blond en

blozend, robust persoon van een typisch Germaansch voorkomen. In 1896 werd Jaap Eden beroeps-wielrenner. Verschillende van zijn records bleven jarenlang op zijn naam gevestigd, een er van zelfs tot na 1921.

Bij zijn begrafenis op het kerkhof aan de Kleverlaan was een overgroote belangstelling. Roerend was het oogenblik waarin de bijna 80-jarigen „sportopa" Van der Vet uit Den Haag den overledene huldigde, er zijn aandoenlijke verbazing over uitende, dat hij oude man, den sterken en jongen Jaap nog overleven moest.

Prof. A. van Bijlert, hoogleeraar in de tropische landbouwkunde, teelt der éénjarige gewassen en onderdeelen van de technologie dezer gewassen, overleed op 10 Februari. Hij was geboren te Nijmegen en studeerde aan de Universiteit te Amsterdam, alwaar hij in 1891 promoveerde tot doctor in de scheikunde. Zijn heengaan betekende voor de Landbouw Hoogeschool te Wageningen een zwaar verlies.

Op 16 Februari stierf te Den Haag de kunst schilder Flor Arntzenius. Hij was geboren te Soerabaja en ontving later zijn opleiding hoofdzakelijk van Prof. Allebé aan de Academie voor Beeldende Kunsten te Amsterdam. De laatste jaren was hij vooral bekend als portret schilder. Zeer bekend werden zijn portretten van Min. v. Karnebeek en Mr. Zimmerman.

Op 89-jarigen leeftijd overleed te Utrecht Prof. Jhr. Dr. B. H. C. K. van der Wijck, rustend hoogleeraar in de wijsbegeerte te Groningen en later te Utrecht. De overledene was doctor honoris causu in de letteren. Hij staat vooral bekend als auteur van: Kinker (met goud bekroond), Wijsbegeerte en Wetenschap, De Wijsbegeerte der Ervaring, Zielkunde, Het Raadsel der ervaring,

e.a. Prof. Van der Wijck was ridder in de orde van den Ned. Leeuw.

Ir. J. C. Jansen, oud-minister van Marine overleed op 84-jarigen leeftijd te Den Haag. Behalve Minister en later Kamerlid is de heer Jansen ook nog gedurende 10 jaren Wethouder van Breda te Den Haag geweest.

Christus-orde van Portugal.

Op 11 April overleed luitenant-generaal J. M. F. J. Latour te Breda. Generaal Latour was in het leger zeer bemind en zijn nagedachtenis wordt dan ook door velen bewaard. Als 2de luitenant kwam hij in 1880 in dienst; den rang van generaal-majoor bereikte hij in 1915. Hij was commandant der IIIde Divisie.

Te Amsterdam stierf op 7 Mei Dr. Catharine van Tusschenbroek. Zij werd op 4 Augustus 1850 te Utrecht geboren en studeerde daar in de medicijnen als de eerste der vrouwe-

lijke studenten. In 1887 promoveerde zij cum laude, waarna zij zich te Amsterdam vestigde en speciaal als verloskundige en gynaecologe populair werd. Van haar hand verschenen vele geschriften en o.m. ook eenige zeer bekende vertalingen uit het Duitsch.

De bekende impresario en oprichter van de Italiaansche Opera in ons land, Cav. M. de Hondt stierf op 6 April na den 75-jarigen leeftijd te hebben bereikt. Vooral de Italiaansche Opera heeft hem populair gemaakt en vele beroemde zangers en zangeressen heeft hij in den loop der jaren hier gebracht. De heer De Hondt was ridder in de

Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde

TEVENS ORGAAN VAN DE NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ TOT BEVORDERING DER GENEESKUNST.

Zeventigste Jaargang — Weekblad - 6 November 1926 — Tweede Helft No. 19

Abonnementsprijs: f 29.— per jaar; voor leden der Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst (mits zij het tijdschrift direct van de Uitgevers ontvangen): f 24.—. Afzonderlijke nummers f 0.75. Advertentiën: 1—5 regels f 2.50, elke regel meer f 0.50; in te zenden uitsluitend aan het ANNONCEN-AGENTSCHAP D. BERREKLOUW, N.Z. Voorburgwal 334 (bij 't Spui), Tel. 33334, AMSTERDAM.

Telefoon
10498.

DE ERVEN F. BOHN, Uitgevers, HAARLEM.

Post-Giro
5403.

Indicaties:

Cholelithiasis
Icterus Mechanicus
Obstipatio Chron.

M
Y
X
O
T

Werkzame bestanddeelen:

Ca CO₃ 92.56%
Ca₃ (PO₄)₂ 3.10%
Mg₃ (PO₄)₂ Spoor
Acid. Salicyl.; Na chol. puriss.
Cascara sagrada

MYXOTRIPSIN

Verpakking:

flacons Poeder à 20 gr.
buisjes Tabletten à 20 stuks

I
P
S
I
N

Literatuur:

Münch. Med. Woch. 1925 No. 28
Deutsche Med. Woch. 1924
No. 48, 50
Ned. Tijdschr. v. Geneesk.
1913 I 1606
enz. enz.

SUPEROL

**Hoog desinfecteerend vermogen en bovendien
praktisch ongiftig**

Verkrijgbaar in:

Poeder, in cartons van 25, 100, 250, 500 gram.
Tabletten à ½ gram en à ¼ gram in buisjes à resp. 20 en 10 stuks.
Tabletten à 0.1 gram in buisjes à 50 stuks.

Superol Gummidesinfectans is eene uitmuntend geschikte vloeistof voor het desinfecteeren van gummi-handschoenen.

Monsters en literatuur staat H.H. Medici gaarne ten dienste.

N.V. Koninklijke Pharmaceutische Fabriek v/h

Brocades & Stheeman

MEPPEL — AMSTERDAM — DORDRECHT — SNEEK.

HAEMOFERRIN (STAAL HAEMATOGEEEN)

Haemoglobine-ijzer praeparaat, bevattend 1,2% aan bloedeiwitten organisch gebonden ijzer. Uitstekend bloedvormend versterkingsmiddel bij anaemie, chlorose en algemeenen zwakte-toestand.

40

AANGENAAM VAN SMAAK EN UITERLIJK.

Dr. H. NANNING's Pharmac.-Chem. Fabriek, DEN HAAG.

G. H. DE JONG, arts, speciaal voor **VOETAFWIJKINGEN**

117

Spreekuur 1-2, Zocherstraat 63, AMSTERDAM, Tel. 24236.

Mej. L. C. DIEHL¹²⁴

SPRAAKLEERARES

behandelt spraak- en ademhalingsstoornissen (stotteren).

J. W. Brouwersstr. 40

AMSTERDAM

Tel. 25769

— Spreekuur: 1-2.

Gevestigd te Ternaard (Fr.)

ten huize van Dr. Weeringa

J. L. HARTOG,

Arts.

Arts zoekt **OVERNEMING** praktijk,

à contant, voor direct of later.

Br. o. No. 834 a. d. Uitg.

In het centrum des lands een **goede plattelandspraktijk** met huis, ter overneming aangeboden. Br. o. No. 854 a. d. Uitg.

Jong, Prot. arts **VRAAGT praktijk-overneming.**

Geheimh. verz. en verz.

Br. o. No. 816 a. d. Uitg.

DIRECT.

Overneming goede neurolog.-psychotherap. praktijk, Amsterdam.

Introductie-overgave tegen vergoeding jaarinkomen.

Br. o. No. 853 a. d. Uitg.

Onderzoekstoel

ter overneming aangeboden.

Br. No. J 301. Adv. Bur. v/h. Alta, Utrecht.

Te koop of te huur:

Heerenhuis, bev. 12 k., centrale verw. Bijzonder geschikt voor medicus. Groot Hertoginnelaan, den Haag.

Br. o. No. 855 a. d. Uitg.

Aan de Kliniek voor verloskunde en vrouwenziekten der Rijks-Universiteit te **UTRECHT** zijn twee of drie plaatsen open voor een

Assistent.

Aanmeldingen verwacht de hoogleeraar.

Te koop

Zoo goed als nieuwe

hoogtezon

met brander, plm. 50 uur gebruikt.

Br. o. No. 846 a. d. Uitg.

Ter overneming aangeboden

in hun geheel of bij gedeelte de **INSTRUMENTEN**, behoord hebbende tot de praktijk van wijlen Dr. P. H. Schoonheid, dermatoloog en uroloog te 's-Gravenhage, waaronder kleine pantostaat, steriliseerketel, electriseertoestel, Röntgentoestel en haute fréquence, microscoop, enz.

Brieven: Nassaulaan 10, te 's-Gravenhage.

Gevestigd te **ROTTERDAM:**

G. J. BOSSERS, Arts.

Uitsluitend voor Huid- en Geslachtsziekten.

Spreekuren ten huize van L. M. DE BUY WENNIGER, huidarts.

Westerstraat 39;

alle werkdagen van 9-11 uur en Dinsdag, Donderdag en Zaterdag ook des avonds van 7-9 uur.

Nov. 1926.

L. HELLMANN, Lehrer d. deutsch. Spr. A'dam, v. Baerlestr. 60, empfiehlt sich zu mäsizigem Preis f. korrekte Übersetzung wissensch. Arbeiten jedes Umfanges (besd. auch Dissertat. u. grösz. Werke) aus d. Holl. ins Deutsche, sowie zur Korrektur vom Autor selbst in Deutsch geschriebener Arbeiten. Seit ca. 15 J. wurden bisher etwa 300 wiss. Arbeiten, darunter Werke bis zu 500 Seiten zur vollen Zufriedenheit der Autoren übersetzt.

N.B.! In Hinblick auf das sehr ungleichmäszige Eingehen der Aufträge wird dring. gebeten, nicht stets auf Eile zu drängen, da sonst die Arbeit darunter leiden musz. 974

DR. A. J. KIEWIET DE JONGE

ZENUWARTS TE HILVERSUM

neemt rustige zenuwpatiënten in Hilversum en in 't Gooi onder zijne behandeling.

Ginneken⁸⁹⁹

„Bad Wörishofen Duivelsbrunnen“

Inrichting voor **Physische Therapie**

Geneesheer-Directeur: Dr. J. C. MOM, arts

Rust- en herstellingsoord 1e en 2e klasse voor patiënten lijdende aan stofwisselingsziekten, reuma, zenuwlijden. Hydrotherapie, massage, electrotherapie in alle vormen, hoogtezon-bad, Sollux, diathermie, hydro-electrische baden, viercellenbad. Besmettelijke zieken en storende gevallen worden niet opgenomen. Prospectus op aanvraag. Telefoon Breda 86.

DE VROUWELIJKE ARTSEN IN NEDERLAND EN NEDERLANDSCH INDIË ¹⁾,

DOOR

D. C. NUYSINK-STEINBUCH, *arts te Hilversum.*

Het is, als men midden in het praktische medische leven staat, geen gemakkelijke taak, de rol op zich te nemen van geschiedschrijfster, zij het ook slechts voor 15 minuten. Want voor deze taak is, naar mijn oordeel, in de eerste plaats een rust noodig, die men nu eenmaal in de praktijk zelden vindt. Des te moeilijker is deze taak echter, wanneer men genoodzaakt wordt een oordeel uit te spreken over werksters, die men in vele opzichten boven zich acht.

Als ik dan toch de opdracht tracht te vervullen, die mij is gegeven, dan geschiedt dit in de overtuiging, dat ik het oordeel van zeer bevoegden tot mijn beschikking had en dat ik van vele zijden aardige gegevens kon krijgen. Niettemin roep ik bij voorbaat uwe vergevensgezindheid in, zeer zeker ook daarom, omdat ik slechts een kleinen greep uit veel belangwekkends heb kunnen doen.

Wij hebben in Nederland omtrent 216 vrouwelijke artsen. Hiervan verrichten geneeskundig werk: 175; geen geneeskundig werk: 16; terwijl van 25 het mij onbekend is, of zij al dan niet practijk uitoefenen.

De eerste groep is als volgt te verdeelen: huisartsen 47; kinderartsen 25; rijks- of gemeenteambtenaar zijn 21 (waaronder 10 schoolartsen, 2 inspectrices voor de volksgezondheid, de dames BADER en SCHAGEN VAN SOELEN, die beiden op hygiënisch gebied haar sporen reeds verdiend hebben) en verder ambtenaren voor de tuberculosebestrijding, zuigelingenbescherming, controleerende en keurende gemeenteartsen, enz.; vrouwenartsen zijn er 11; specialisten in psychiatrie en neurologie 10; oogartsen 7. Op twee grootere groepen na, die ik straks wil noemen, zijn de overigen gelijkelijk verdeeld in kleine groepen van 1 tot 3 over alle mogelijke andere specialismen. Verder moeten genoemd worden dr. MARIANNE VAN HERWERDEN, lector in de cytologie te Utrecht, en dr. L. KAISER, lector in de fonetiek te Amsterdam,

De eerste der bovengenoemde groepen is die der assistenten, verbonden aan een ziekenhuis, de meesten als internist; het zijn er 28. De laatste groep wordt gevormd door een achttiental, die slechts een deel van haar tijd geven aan geneeskundig werk, hetzij wetenschappelijk, hetzij poliklinisch als leidster van een consultatiebureau, als leidster van moedercursussen, cursussen op huishouden en andere meisjesscholen, hulp in de practijk van een geneeskundigen echtgenoot of anderszins.

¹⁾ Voordracht, gehouden op het congres der „Intern. Federation of University Women” te Amsterdam, op 31 Juli 1926.

Hiermede kom ik op het terrein der gehuwde vrouw. In verband met de discussie op den eersten congresdag, is het van belang te weten, dat van de 216 vrouwelijke artsen er 102 getrouwd zijn, waarvan 59 met geneeskundigen. Van dezen doen volledige practijk hetzij als huisarts of als specialiste: 56; gedeeltelijke practijk: 19; geen practijk: 12; terwijl het mij van de 15 overigen onbekend is of zij niet of al practijk uitoefenen.

Het was een plezier om uit de kleine enquête, die ik voor deze gelegenheid hield, op te maken, hoevelen er onder dezen, die door omstandigheden niet tot volledig medisch werk in staat waren, met groote vindingrijkheid er zich op hebben toegelegd allerlei werk te ontdekken of te scheppen, waarmee zij, grootendeels pro deo, haar kennis tot heil harer medemenschen en tot bevrediging van haar eigen idealen konden aanwenden.

Wanneer wij bovenvermelde cijfers wat nader bekijken, kunnen wij vaststellen, dat betrekkelijk een groot aantal dezer vrouwen kinderarts is. Ook weten wij, dat onder haar, die als algemeen arts gevestigd zijn, de meesten een groot deel harer practijk op het gebied van kindergeneeskunde en kleine gynaecologie vinden. De vrouwelijke aanleg en de behoefte van de practijk hebben hier samengewerkt. Ook is mijn persoonlijke indruk, dat er bij de vrouw minder neiging is zich tot een zeer eng begrensd specialisme te beperken, en tevens, dat er veel en gaarne verband gezocht wordt tusschen practijk en maatschappelijk werk.

Daar ik op het werk van slechts enkelen kan ingaan en dan nog zonder in bijzonderheden te treden, die op een vakcongres zouden thuis behooren, heb ik mij bij mijn keuze laten leiden door de ancienniteit en belangrijkheid dezer voorwerksters.

De eerste vrouw, die in Nederland geneeskunde studeerde, was dr. ALETTA JACOBS. Zij deed artsexamen in 1878. Na eenige jaren te Amsterdam de algemeene practijk te hebben uitgeoefend, werd zij zóó aangetrokken tot de feministische beweging, dat weldra al haar energie in beslag genomen werd door den strijd voor de politieke ontvoogding der vrouw. Zij heeft zich hiervoor zeer verdienstelijk gemaakt.

De vrouw, die na haar de geneeskundige doktersbul veroverde, was dr. CATHERINE VAN TUSSENBROEK.

Zij werd geboren in 1852 en stierf in 1925. Wanneer ik trachten wil aan onze buitenlandsche zusters een kort begrip te geven, van wat deze vrouw gedaan heeft voor de generaties studeerende vrouwen na haar, dan kan ik dat het beste doen, door te zeggen, dat nauwelijks een eerbiedwaardiger voorbeeld mogelijk is, dan zij gegeven heeft. Het leven van deze vrouw was zóó eenvoudig, zij was zóó bescheiden, dat het de grootste moeite kostte, als men iets van haar particuliere leven te weten wilde komen. Zij heeft van zichzelf gezegd, dat zij behoorde tot de vrouwen van de daad, niet tot de vrouwen van het woord. Toch heeft zij niet geschroomd naar haar welversneden pen te grijpen, als zij er toe gedrongen werd voor vrouwenbelangen of geneeskundig-maatschappelijke belangen in de bres te springen. Aanvankelijk voor onderwijzeres opgeleid, brachten haar begaafdheid en liefde voor de wetenschap haar

er toe, op 26-jarigen leeftijd in de geneeskunde te gaan studeeren. De tegenwerking van hoogleeraren en studenten in het destijds zeer conservatieve Utrecht bemoeilijkte haar studie zeer. Niettemin deed zij haar examens cum laude. In 1887 te Amsterdam gevestigd, werd zij door de eischen der praktijk gedrongen in de richting van de gynaecologie en verloskunde. Behalve haar wetenschappelijk werk, waarvan vooral een onderzoek over ovariale zwangerschap en een historische studie over de ontwikkeling der

DR. CATHERINE VAN TUSSENBROEK.

aseptische verloskunde in Nederland te noemen zijn, heeft zij voor de vrouwenbeweging en als vrouwenarts belangrijk sociaal werk gedaan.

In scherpe lijnen teekende zij de ziekte van het jonge meisje van haar tijd: de ziekte, die onvoldaanheid heet en die levenslust en gezondheid des te sterker ondermijnt, naarmate het individu grootere waarde heeft. Tevens wees zij het geneesmiddel aan: het scheppen van een eigen levenstaak, de zegen van verantwoordelijk ernstig werk. In haar opvattingen vertegenwoordigde zij reeds de reactie op het oorspronkelijke eenzijdige feminisme, dat de gees-

telijke gelijkheid van man en vrouw verdedigde. Zij stelde de gelijkwaardigheid naast de ongelijkheid. Met haar groot hart en haar ruimen geest had zij de vrouwenbelangen zeer lief, doch boven deze stelde zij de belangen der menschheid. Een ander sociaal-medisch gebied, waarop zij met kracht ijverde, was de bestrijding van het toen opkomende nieuwmalthusianisme. In geneeskundige vakkringen steeds hooger gewaardeerd, had zij jarenlang zitting in de commissie voor het artsexamen, en in de redactie van het *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde*.

Zij was als vrouwenarts voor tallozen een bron van troost en moed, voor ons een heerlijk schoon voorbeeld van een onafhankelijk eerlijk warm mensch, met een prachtige liefde voor haar levenswerk.

Dr. CORNELIA DE LANGE, onze bekende en beminde Amsterdamsche kinderarts, was degene, die vervolgens in 1897 den geneeskundigen doctorsgraad behaalde. Haar wetenschappelijk werk beweegt zich voornamelijk op klinisch en pathologisch-anatomisch terrein, in den laatsten tijd ook vooral op neurologisch gebied, weer door de pathologische anatomie aangevuld. Haar vele doorwrochte studies munten uit door een breede veelzijdigheid. Over het geheele gebied der interne kliniek van het kind heeft zij haar sporen verdiend.

Dr. MARIANNE VAN HERWERDEN, lector in de cytologie aan de Utrechtsche universiteit, promoveerde in 1905 op een proefschrift over den menstrueelen cyclus en het puerperium, een vergelijkend-physiologische en vergelijkend-anatomische studie over de sexueele periodiciteit. De chemische beschouwingswijze in de histologie van haar leermeester prof. PEKELHARING werd ook de hare; ik denk hier bijvoorbeeld aan haar onderzoekingen over de enzyme-verhouding in en buiten de cel. Op geheel eigen en oorspronkelijke wijze deed zij een reeks onderzoekingen op verschillend gebied, die haar wetenschappelijk talent deden uitkomen. Van de vele publicaties noem ik slechts de studie over „The effect of the rays of radium on the oogenii of *Daphnia pulex*”. Met deze en andere studies over de „physiology of reproduction”, grijpt zij eensdeels terug op het werk harer dissertatie, anderdeels wordt de lijn doorgetrokken naar studies op het gebied der erfelijkheid en eugenetiek, die meer en meer haar aandacht kregen. Op dit laatste gebied vertegenwoordigt zij ons land als lid van de „International federation of eugenic organisations”. In 1920 had dr. MARIANNE VAN HERWERDEN het voorrecht voor het F. C. DONDERS-fonds een studiereis te kunnen maken door Amerika, een reis, die haar met tal van vooraanstaande onderzoekers op haar gebied in nadere aanraking bracht.

De vijfde vrouwelijke arts, die ik wil noemen, mevrouw VAN DORP—BEUCKER ANDREAE, werd arts in 1906. Twee jaar later werd zij benoemd tot directrice van het Zeehospitium te Katwijk van de Rotterdamsche Vereeniging tot bestrijding der tuberculose. Als men kennis neemt van het omvangrijke en uit een geneeskundig oogpunt hoogstaande werk van dit sanatorium, met zijn ongeveer 200 patiëntjes, en weet hoe daarnaast een groot gezin de aandacht vraagt van de geneeskundige leidster, dan kan men niet anders

dan groote bewondering en eerbied hebben voor deze vrouw. Naast haar gewaardeerden geneeskundigen arbeid voor haar patiëntjes, wordt dit werk beziend door haar moederlijke persoonlijkheid, inderdaad, een typisch stuk vrouwenwerk. Ik voeg hierbij een afbeelding van een gedeelte van haar werk, een zonnebad in de duinen.

Een zonnebad in de duinen te Katwijk aan Zee.

Natuurlijk branden mij nog wel eenige namen op de tong. Den korten tijd echter, die mij rest, moet ik gebruiken om u in een paar trekken het werk der vrouwelijke collega's buiten Nederland te schetsen.

Behalve de zeven Nederlandsche vrouwelijke artsen in Zuid-Afrika, zijn er in Nederlandsch Oost-Indië 35 vrouwelijke artsen werkzaam. Hiervan is de grootste helft, n.l. 19, aangesteld als gouvernementsarts. Dit wil zeggen, dat zij werkzaam zijn bij de bestrij-

ding der besmettelijke ziekten, aangesteld bij den gezondheidsdienst, aan gemeente-ziekenhuizen, als schoolarts, enz.; 11 zijn werkzaam als algemeen arts; 4 zijn werkzaam als specialiste; 1 als zendelingarts.

Van deze 35 zijn er 17 gehuwd; en het is één van deze gehuwden, die in Indië het meest belangrijke pionierswerk heeft gedaan. Ik bedoel mevr. STOKVIS—COHEN STUART.

Afgestudeerd in 1905, vestigde zij zich in 1908 te Semarang op Java. Zij maakte daar al spoedig kennis met de bedroevende toestanden op het gebied van verloskundige hulp, ziekenverzorging en verzorging van het kleine kind in de wijken, waar de arme inlandsche en vreemde Oostersche bevolking leefde. Gedreven door haar medegevoel met de inlanders liet zij haar goede particuliere praktijk allengs varen om van lieverlede haar groote geneeskundige, organisatorische en propagandistische talenten in dienst te stellen van de meest noodlijdenden. Haar tact, haar toewijding en haar grondige kennis van de taal deden haar het vertrouwen winnen van de Javaansche bevolking. Propaganda-lezingen tijdens een verlof in Nederland waren mede de oorzaak, dat zij in 1912 met rijkssteun een opleidingsschool kon stichten voor inlandsch verplegend personeel en vroedvrouwen. Deze school werd al spoedig gaarne bezocht door de inlandsche meisjes en jongens en genoot zeer het vertrouwen der inlandsche ouders. Later volgde het oprichten van poliklinieken in verschillende deelen van Semarang, — nu niet meer alleen voor kraamvrouwen en zuigelingen, doch voor alle on- en minvermogende patiënten. Hierdoor kwam de *opleiding*

van bruikbare geneeskundige hulpkrachten niet meer alleen in het centrum te staan, maar werd het verstrekken van geneeskundig-maatschappelijke hulp op groote schaal de hoofdzaak. Hierdoor kreeg de regeering personeel vrij voor de bestrijding der volksziekten door algemeene maatregelen.

Na haar zijn er verschillende gekomen, die dergelijk werk organiseerden; ik noem hier alleen collega VAN TEUTEM, die in

Polikliniek voor zuigelingen te Semarang. Mevr. STOKVIS en verpleegster.

Solo, collega WALCH-SORGDRAGER, die in Medan de geneeskundige verzorging en de opleiding van hulpkrachten ter hand namen, beiden eveneens met groot succes. Door de eigenaardige sociale constellatie in Indië zou het voor een mannelijk collega met denzelfden aanleg en aspiraties niet mogelijk geweest zijn den stoot tot dit werk te geven. De inlander wenscht voor zijn vrouw en kinderen in de eerste plaats vrouwelijke hulp. Daarom is het arbeidsveld voor vrouwelijke collega's in Indië zeer rijk en kunnen vooral zij er zeer veel goed doen.

Ik heb getracht, en dat zeker onvolkomen, een beeld te geven van het werk der vrouwelijke artsen in Nederland en Ned. Oost-Indië. Gij hebt gezien, dat zich zoowel op wetenschappelijk als op sociaal gebied uitstekende vrouwen in haar midden bevinden, vrouwen voor wie niet alleen in de vrouwenwereld, maar ook onder de mannen zeer velen bewondering hebben. Moge het voorbeeld van deze vrouwen een lichtende baken zijn voor ons en voor hen, die na ons komen!

Augustus, 1926.

4 mei 1935

ANNA POLAK: NA TIEN JAREN

Dr. Catharine van Tussenbroek

Nennt man die besten Namen,
So wird auch der ihre genannt.

TOEN tien jaar geleden (op 5 Mei 1925), na langdurig met geestkracht gedragen lijden, dr. Catharine van Tussenbroek stierf, verloor Nederland één van zijn grootste zowel als karakteristiekste persoonlijkheden. Niet alléén, ofschoon ongetwijfeld in de eerste plaats, op medisch gebied lag haar beteekenis.

Dr. Van Tussenbroeks levenswerk: als arts voor de algemeene praktijk, tevens als specialiste voor verloskunde en vrouwenziekten, te Amsterdam; de belangrijke microscopische onderzoekingen, die zij verrichtte tijdens haar samenwerking met dr. Mendes de Leon in diens kliniek; de artikelen, die zij in de laatste dertig jaren van haar leven schreef in het „Tijdschrift voor Geneeskunde”, evenals haar bijdragen in de „Gynaecologische Rundschau”; haar grotere wetenschappelijke werken, waarvan het eerste: het proefschrift waarop zij 23 Mei 1887 „cum laude” promoveerde, aanstonds de aandacht trok... dat alles stond op buitengewoon hoog peil!

Als lid van de commissie tot afneming der arts-examens, lid der redactie van het Tijdschrift voor Geneeskunde, lid van het hoofdbestuur van de Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst, secretaresse der Gynaecologische Vereeniging, en overal elders waar zij medewerkte tot verheffing van de gemeenschap waarvan zij zoo bewust deel uitmaakte, heeft zij, — om de woorden te herhalen, door professor Winkler aan haar groeve gezegd —, „een lichtend spoor nagelaten.”

Door de destijds beroemdsten onzer hoogleeraren in de medicijnen werd dr. Van Tussenbroek als evenknie beschouwd. Met verscheidenen hunner verbond haar een levenslange vriendschap.

Naar aanleiding van haar in 1911 uitgegeven werk over „De Ontwikkeling van de aseptische Verloskunde in Nederland” verzocht professor Treub haar over dit onderwerp eenige college's te geven, terwijl hij zelf plaats nam in de collegebank. En ware zij géén v r o u w geweest, ongetwijfeld zou haar, toen, jaren geleden, één der leerstoelen in de gynaecologie open kwam, een professoraat zijn aangeboden, als openlijke erkenning van haar, in den kring der deskundigen algemeen erkende wetenschappelijke superioriteit!

Toch beperkte zich deze veelzijdige persoonlijkheid niet uitsluitend tot de medische wetenschap, en tot de practische toepassing daarvan in het beroep dat haar lief was. Haar belangstelling ging uit naar het volle maatschappelijk leven. Ook naar de vrouwenbeweging, die zij, eenerzijds door haar voortreffelijke prestaties, anderzijds door haar pioniersarbeid, — want al was Aletta Jacobs haar in Groningen en Amsterdam als

studente voorgegaan, in het conservatieve Utrecht heeft Catharine van Tussenbroek het pad gebaad — als slechts weinigen heeft gediend.

Buitengewoon belangrijk op dat gebied was eenerzijds haar klassiek geworden rede over „Het Tekort aan Levensenergie bij onze jonge vrouwen en meisjes”, uitgesproken op de Nationale Tentoonstelling van Vrouwenarbeid in 1898, en, anderzijds, hetgeen het Nationaal Bureau voor Vrouwenarbeid tusschen 1910 en 1916: de periode, waarin donkere jaren lagen, en zelfs het bestaan werd bedreigd, aan den nooit falenden steun van de toenmalige vice-presidente en presidente van het bestuur te danken had.

In 1926 werd het „Fonds Doctor Catharine van Tussenbroek” opgericht op initiatief van dr. Maria Anna (Marianne) van Herwerden, die begin 1934 te Utrecht gestorven is; in 1905 tot doctor in de geneeskunde promoveerde, van 1908 tot 1918 aldaar assistente was in de physiologie, daarna hoofdassistente bij de embryologie en histologie; tusschen 1910 en 1922 privaatschoolster was in de cytologie, en daarna titulair lector in de algemeene biologie; terwijl zij na het aftreden van professor Pekelharing diens onderwijs in histologie van September 1918 tot April 1919 waarnam, sedert 1912 tevens de erfelijkheidsleer

doceerde en sedert 1922 onderwijs gaf in de algemeene biologie aan de studenten in de medicijnen. Zij heeft prachtig werk gedaan voor het erfelijkheidsonderzoek; was op internationale en nationale congressen op dat gebied steeds tegenwoordig; in 1932 te New York als vice-presidente. Van de Nederlandsche Eugenetische Federatie was zij een der oprichters van het Nederlandsch Instituut voor erfelijkheidsleer van den mensch, secretaris-penningmeesteres; tevens van verschillende internationale vereenigingen op het terrein der eugeneese bestuurslid...

Wanneer nu (er heeft altijd vriendschap bestaan tusschen deze beide bekende vrouwen van wetenschap in ons land) vele personen extra-bijdragen schenken aan het „Fonds Doctor Catharine van Tussenbroek”, dan kan dat voor sommige tot de beslist begaafden behoorende afgestudeerde, — of bijna afgestudeerde —, vrouwen, die voor haar proefschrift, of voor wetenschappelijk onderzoek in het buitenland, geldelijken steun noodig hebben, voordeel opleveren!

Met diepen eerbied werd, — en wordt ook nu — in den lande de naam van dr. Catharine van Tussenbroek genoemd; ook door menschen, die nooit in de gelegenheid waren haar pittig woord te hooren, of persoonlijk onder de bekoring te komen van dat klare bezonken oordeel, steeds in ongemeenen vorm geuit; door dien aandoenlijken eenvoud en bescheidenheid; haar volslagen gemis aan ijdelheid en wereldschen zin....

Zóó stond deze figuur in onze Nederlandsche samenleving; kind van haar tijd, voor zoover de lichtbewogenheid van haar gemoed, haar ruimte van blik, haar open oog voor nieuwe nooden en behoeften betrof; behoorend tot de allerbesten van alle tijden, door den adel van haar geest en haar karakter, over welks gestrengheid, — strengheid voor zichzelf bovenal — een voortdurend mildere wijsheid-glansde!

Er bestaat geen ondankbaarder werk dan..... wachten.

De beste dichter is de hoop, de beste schilder de herinnering.....

Geen prettiger bezigheid dan.... slagen.

In één ding is de aap superieur aan de vrouw. Hij neemt zich zelf niet au sérieux.

Als de domoor iets weet, wordt hij spraakzaam, als de wijze iets weet, zwijgt hij.

Er zijn verstandige lieden die iedereen weten te exploiteeren, er zijn nóg verstandiger lieden, die iedereen die zij kennen, kunnen ontberen.

Openhartigheid hindert zelden dengene die haar aanhoort, maar veelal hem, die haar betracht.

Men moet in het leven nooit twee keer dezelfde domheid begaan. Waarom zou men ook. De keuze is immers groot genoeg.

DR. CATHARINE VAN TUSSENBROEK.

October 1937.

OCHTENDBLA

ONDERWIJS

FONDS CATHERINE VAN TUSSENBROEK

Ter nagedachtenis van dr. C. van Tussenbroek, in leven arts te Amsterdam, is 28 April 1926 de stichting „Fonds doctor Catharine van Tussenbroek” tot stand gekomen.

In den loop van 1938 kan uit dit fonds een som van ten hoogste f 500 worden beschikbaar gesteld voor een Nederlandsche vrouw, die na voltooiing harer universiteitsstudie of bijkans aan het einde daarvan, met een bepaald doel een wetenschappelijk onderzoek, onverschillig op welk gebied, in het binnen- of buitenland wenscht te verrichten.

Sollicitanten gelieven zich met volledige inlichtingen en opgave van referentiën vóór 10 Maart 1938 schriftelijk te wenden tot een der bestuursleden: prof. dr. Tine Tammes, voorzitter, Oranjesingel 18, Groningen; dr. L. Kaiser, Prinsengracht 791, Amsterdam (C.); prof. dr. Joh. Westerdijk, Javalaan 4, Baarn; dr. A. J. Steenhauer, Zoeterwoudsche-singel 58, Leiden; Marie Heinen, directrice van het Nat. Bureau voor Vrouwenarbeid, Van Speykstraat 153, kamers 17 en 18, 's-Gravenhage, secretaresse-penningmeesteresse.

Uit: "Mededeelingen van de Nederlandsche
vereeniging van vrouwen
met academische opleiding.

April 1947. 13^e jaargang. N°. 2.

pag: 2. Dr. Catharine van Tussenbroek
1852-1925.

Toen ik vele jaren geleden als studente Catharine
van Tussenbroek voor het eerst berocht, wist
ik niets van haar af. Ik had mij een voorstel-
ling gemaakt van een groote forsche vrouw; een echte
strijdbare feministe, een type dat mij weinig aantak.
Ik wachtte in haar huis in de Sarghadiskraat te
Amsterdam, tusschen notenhouten boekenkasten met
het uitzicht op een heel klein stadstuinje. Het was
spreekuur en andere vrouwen en meisjes zaten met mij te
wachten. Toen ging op eens de deur open en zei een zachte
heldere stem: "Wie volgt?" Op den drempel stond een
klein oud damekje in een zwart zijden reform jupon,
met een paars zijden vestje; stralende ogen achter groote
brilleglazen, en een mond vol humor. Dat was Catharine
van Tussenbroek, die toen reeds diep in de zestig geweest
moet zijn.

Dit kleine oude damekje was de vrouw, die met één slag
door haar persoon en haar werk de positie der Nederlandsche

verschenen van haar hand tal van mededeelingen over belangrijke resultaten van medische onderzoekingen, die haar naam vestigden als een uitstekend onderzoekster. Hoe zeer zij zich door de kwaliteit van haar arbeid een voor plaats wist te verwerven tenues haar spoedige benoeming tot lid van de artscommissie, tot lid van de redactie van het Nederlandsch tijdschrift voor Geneeskunde en haar lidmaatschap van verschillende commissies van de Nederlandsche maatschappij tot bevordering der geneeskunst. Hoe druk haar praktisch ook was, steeds wist zij tijd te vinden voor wetenschappelijke arbeid. Reeds omstreeks 1900, toen vrouwenstudie nog lang niet voor iets vanzelfsprekends was als thans, is zij ernstig voor een hoogleeraarschap in aanmerking gekomen. Grote figuren in de medische wereld als Freud en Winkler behoorden tot haar vrouwvrienden. Zij was geen actieve feministe. Maar zij wist, als het noodig was, voor de vrouwen op te komen als in haar polemiek met Dr. Cox over de „Equivalentie van man en vrouw“, waarin zij de biologische beschouwingen van haar tegenstander over de intellectuele minderwaardigheid van de vrouw op even geestige als zakelijke wijze weerlegt. Een der hoogste punten van de bekende Nationale

Tentoonstelling van Vrouwenarbeid in 1898 was haar rede „Over het tekort aan levensenergie bij onze jonge vrouwen en meisjes.“ Het Nationaal Bureau voor Vrouwenarbeid, uit deze tentoonstelling voortgekomen, waarvan zij achtereenvolgens vice-presidente en presidente is geweest en waarvan haar ten slotte het ere-presidium is aangeboden, heeft veel aan haar te danken gehad. Wij zouden gaarne meer van haar innerlijk leven willen weten, maar Catharine van Tussenbroek behoorde tot het geslacht van negentiende eeuwse, die hetgeen haar innerlijk bewoog niet aan het publiek prijs gaven. Slechts een enkele zin uit een brief en haar portret zeggen ons iets daarvan. Ik bezit twee portretten, een uit het midden van haar leven, een uit haar ouderdom. De trekken van het intelligente gezicht zijn in den loop der jaren niet veranderd. In beide portretten zijn er de klare, schrandere ogen en de vaste groote mond. Op het oude portret is het glad weggestreken haar met het kleine hoedje, grijs geworden, maar de ogen zijn veel milder en de humor om de mond is sterker. Het oude portret vertoont het beeld van een vrouw, die ondanks alles wat zij van het leven heeft gezien aan leed

en ellende haar vertrouwen en liefde heeft
behouden.

Het is het beeld van die kleine, oude vrouw,
die aan het oudenwetsche schrijftafeltje voor
het raam aan de Sarphadiestraat steeds op,
nieuw geduldig luisterde naar de vele
vrouwen, die in de kleine fauteuil naast
haar schrijftafel gezeten, hun moeilijkheden
uitspraken en die zij reeds door haar klare
en vriendelijke blik rust schonk.

Zij geloofde in het leven, zij geloofde in de vrije
ontplooiing van de menschelijke geest, van
man of vrouw, en heeft vol vertrouwen
de ontwikkeling van de vrouwenstudie bevordert
en gevolgd.

Na haar dood hebben goede vrienden
het „Catharine van Tussenbroek fonds” in
het leven geroepen ter bevordering van de
studie en het wetenschappelijk onderzoek
van vrouwen.

Door met dit fonds nauw te gaan samen,
werken wil de V. V. A. O. ook hareijds de
nagedachtenis van Catharine van Tussenbroek
leeren.